

BÖLÜM 1**TAKAS, SAKLAMA VE KAYDİLEŞTİRME DÜZENLEMELERİ****1.1. Merkezi Kayıt Kuruluşu**

Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK), SPKn'nda sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri gerçekleştirmek, kaydileştirilen bu araçları ve bunlara bağlı hakları, elektronik ortamda, üyeler ve hak sahipleri itibarıyla kayden izlemek, bu araçların merkezî saklamasını yapmak üzere kurulmuş, özel hukuk tüzel kişiliğini haiz anonim şirket olarak belirlenmiştir.

1.1.1. Kuruluş ve Faaliyet İlkeleri**1.1.1.1. Pay sahipliği ve esas sözleşme**

MKK Yönetmeliği'nde MKK'ya, Borsa İstanbul Anonim Şirketi, SPKn'na göre kurulan ve faaliyet izni verilen diğer borsalar, Takasbank, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği'nin kurucu ortak olabileceği düzenlenmiştir. Sermayesi 36 milyon TL olan MKK'nın sermayesini temsil eden paylar A ve B grubuna bölünmüştür. MKK'nın 31/12/2016 itibarıyla ortaklık yapısı aşağıdaki gibidir:

Ortak	Grubu	Pay Tutar (TL)	Pay Oran
Takasbank	A	64.900.000	64,9%
Borsa İstanbul	A	30.100.000	30,1%
TSPB	B	5.000.000	5%
Toplam		100.000.000	100%

MKK'nın esas sözleşmesi SPK tarafından onaylanır ve pay sahiplerinin sahip olabileceği azami pay oranı esas sözleşmede gösterilir. Güncel esas sözleşmeye göre MKK sermayesindeki Borsa İstanbul %50'yi, Takasbank'ın payı %75'i, TSPB'nin payı %10'u, diğer ortakların her birinin payı %5'i geçemez.

SPK, MKK esas sözleşmesinde yer alan kâr payı dağıtım oranlarına ve pay sahiplerine esas sözleşme ile tanınan imtiyazlara sınırlama getirebilir.

1.1.1.2. MKK'nın görev ve yetkileri**MKK'nın temel görevleri:**

- Sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri gerçekleştirmek, kaydileştirilen bu araçları ve bunlara bağlı hakları, elektronik ortamda, üyeler ve hak sahipleri itibarıyla kayden izlemek, merkezi saklamasını yapmak ve bunlara ilişkin hakların kullanımı hizmetini vermek.
- Kayıtların üyeler itibarıyla tutarlılığını izlemek, tutarsızlık ve kaydi sisteme ilişkin düzenlemelere aykırılık tespiti halinde üyeler nezdinde gerekli düzeltmelerin yapılmasını istemek ve durumu derhal SPK'ya bildirmek, sistemin güvenli çalışmasını sağlayacak önlemler almak ve uygulamak.
- Kayıtların ilgili mevzuatta öngörülen çerçevede gizliliğini sağlamak.
- Kaydileştirilen sermaye piyasası araçlarının teslim alınması ve imhasını SPK tarafından belirlenecek esaslar çerçevesinde yerine getirmek.
- TTK ve ilgili diğer mevzuatta yer alan kurumsal yönetim ilkelelerine şirketlerin uyumunu sağlamaya yönelik olarak şirketler ile ortaklarının ve yatırımcılarının iletişiminin sağlanabileceği elektronik bir platform oluşturmak.
- Sermaye piyasalarına ilişkin verilerin tek bir noktada toplanmasını sağlamaya yönelik elektronik bir veri bankası oluşturmak ve SPK tarafından belirlenecek esaslar çerçevesinde verilerin kullanımını sağlamak.
- Lisanslı depolar tarafından düzenlenen ürün senetlerinin kaydileştirilmesine, bunların ve bunlara bağlı hakların elektronik ortamda kayden izlenmesine ilişkin işlemleri yürütmek ve bunlara ilişkin platform oluşturmak.
- Payları kayden izlenen anonim ortaklık genel kurullarına elektronik ortamda katılım için gerekli teknolojik altyapıyı sağlamak.

- Sermaye piyasasında gerçekleştirilen işlemlere ilişkin bilgilerin, işlemleri gerçekleştirenler tarafından bildiriminin yapılabileceği elektronik platform oluşturmak,
- MKK üyeleri veya üyelerle MKK arasında sistemin işleyişine ilişkin olarak çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünde tarafların 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu çerçevesinde tahkim sistemini kullanabilmelerine yardımcı olmak.
- Kitle Fonlaması Tebliği hükümleri kapsamında kitle fonlaması sistemine üye platformlar ile kurulan entegrasyonlar üzerinden servis sağlamak,
- Payları kayden izlenen şirketler dışında kalan anonim şirketlerin hamiline yazılı pay sahipleri ile sahip oldukları paya ilişkin bilgilerin elektronik ortamda kayden izlenmesine ilişkin işlemleri yürütmek¹

1.1.2.1. MKK üyeleri

- İhraççılar,
- yatırım kuruluşları,
- TCMB
- Merkezi takas kuruluşları,
- MKK tarafından önerilen ve Kurulca kabul edilen diğer kuruluşlar
- Yabancı merkezi saklama kuruluşları

MKK'ya üye olabilir.

Elektronik Kayıt Kuruluşu (EKK) Yönetmeliği uyarınca, EKK'ya üye olması gereken kuruluşlar:

- Lisanslı depo işletmeleri,
- Yetkili sınıflandırıcılar,
- Mudi hesabının bulunduğu banka veya finans kuruluşları ile
- Ticaret Bakanlığı'nca uygun görülen diğer kişi veya kuruluşlar

MKK ve EKK'ya Üyelik Şartları

MKK'ya üye olacak kuruluşların;

- Kayıtların tutulması, izlenmesi ve diğer kuruluşlarla bilgi alış-verişini kolaylaştıracak şekilde teknik donanım ve güvenlik sistemine sahip olmaları,
- Gerekli görüldüğü hallerde kayıtların yanlış tutulmasından doğacak zararların tazmini için **sorumluluk sigortası** yaptırmaları,
- Kayıt işlemlerinin yapılmasını ve izlenmesini yürütecek **yeterli sayıda ve nitelikte personeli** istihdam etmiş olmaları veya işlemlerini diğer bir MKK üyesi aracılığı ile dolaylı ve sürekli bir şekilde yürüteceğini yazılı olarak bildirmiş olmaları,
- Üyelğe giriş ücretini yatırmaları ve
- MKK Yönetim Kurulu tarafından belirlenen diğer şartları taşımaları gerekmektedir.

Üyelik için başvuru

- ✓ **yatırım kuruluşlarının**, SPKn'nda yer alan yatırım hizmetleri ve faaliyetleri çerçevesinde **saklama hizmeti vermek üzere** yetkilendirilmiş olmaları,
- ✓ **ihraççı kuruluşların** ise **sermaye piyasası aracı ihraç etmiş veya ihraç etmek üzere** SPK'ya başvuruda bulunmuş olması gerekmektedir

EKK üyeliği² için başvuracak lisanslı depo işletmeleri ve yetkili sınıflandırıcıların, Bakanlık tarafından verilen **lisans belgesine** sahip olmaları gerekmektedir.

¹ "7262 sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun" (TTK) 486 ve 489 uncu maddelerine eklenen 30 ve 31. maddeleri uyarınca, 1 Nisan 2021 tarihi itibarıyla; 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 13 üncü maddesi uyarınca,

² 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkarılan Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde,

1.1.2.2. Üyeliğe kabul, üyelikten ayrılma ve üyeliğin geçici durdurulması veya iptali

MKK ve EKK üyeliği, üyeliğe kabul edilen kuruluşların Merkezi Kaydi Sisteme tanımlanmasını, erişimini ve sistemin kullanımını içerir.

MKK üyeliği için başvuran kuruluşlar, üyelik için gerekli şartları taşıdıklarının MKK tarafından tespit edilmesiyle üyeliğe kabul edilirler. MKK tarafından üyeliğe kabul, bir borsanın veya teşkilatlanmış diğer piyasaların üyeliği şartına da bağlanabilir.

Yabancı Merkezi Saklama Kuruluşları'nın MKK üyeliği, üyelik şartları, yükümlülükleri, üyeliklerinin geçici durdurulması veya iptali ile üyelikten ayrılmasına ilişkin usul ve esaslar MKK tarafından belirlenir.

TCMB'ye talebi üzerine özel üyelik statüsü verilir. MKK Yönetmeliğinin üyelerin yükümlülüklerine, disiplin cezalarına, üyeliğin geçici durdurulması veya iptaline, gözetim ve denetime ilişkin hükümleri, TCMB hakkında uygulanmaz.

İhraççının yatırım fonu olması durumunda, MKK Yönetmeliğinde ihraççı üyeler için öngörülen hükümler, yatırım fonu kurucularına ve yabancı yatırım fonları için fon temsilcilerine uygulanır.

Yatırım kuruluşlarının faaliyetlerinin SPK tarafından veya kendi isteği ile durdurulması veya mensup olduğu grup itibarıyla aranan üyelik koşullarını yitirmesi durumunda MKK tarafından belirlenen süre içinde aykırılığın giderilmemesi ve MKK tarafından SPK'n çerçevesinde yapılan incelemede MKK iş ve işlemlerine süreklilik arz eden aykırılık tespit edilmesi durumunda **üyelikleri geçici durdurularak** MKK nezdindeki kayıtlara erişimleri engellenir. MKK üyeliği bu şekilde geçici durdurulan yatırım kuruluşlarının kayıtları üzerinde işlem yapma yetkisi geçici olarak MKK tarafından veya MKK'nın belirleyerek SPK'nın uygun gördüğü yatırım kuruluşuna kullanılır

Üyelik iptali, MKK Yönetim Kurulu kararı ile gerçekleştirilir.

MKK Üyelik iptali aşağıdaki durumlarda gerçekleşir:

- İhraç edilen veya ihraç edilmek üzere Kurula başvuruda bulunan sermaye piyasası araçlarının kayden izlenmesinin Kurul kararı ile sona ermesi halinde.
- Yatırım kuruluşunun saklama izninin iptali halinde.
- Üyenin tüzel kişiliğinin sona ermesi halinde
- Yatırım fonu kurucularının kurucusu olduğu yatırım fonlarının tamamının tasfiyesinin gerçekleşmesi halinde.

2. Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ

SPKn uyarınca sermaye piyasası araçlarının *senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracı* esastır.

Kaydileştirme uygulaması kapsamında *kaydileşmiş olan sermaye piyasası araçlarının, nama veya hamiline yazılı olmalarına bakılmaksızın isme açılmış hesaplarda izlenmesi* esastır.

Ancak SPK sermaye piyasası aracının türüne ve ihraççısının veya MKK üyesinin niteliğine göre sermaye piyasası araçlarının hak sahibi ismine hesap açılmaksızın hesapların toplu olarak tutulmasına karar verebilir.

Kaydileştirme uygulaması çerçevesinde Türkiye'de kaydileştirilmiş olan sermaye piyasası araçlarına ilişkin haklar, MKK tarafın-

dan izlenir ve kayıtlar, MKK tarafından oluşturulan elektronik ortamda, bu kuruluşun üyelerince tutulur.

SPK tarafından kaydileştirilmesine karar verilen sermaye piyasası araçlarının SPK tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde teslimi zorunludur. Teslim edilen sermaye piyasası araçları kendiliğinden hükümsüz hâle gelir. Teslim edilmeyen sermaye piyasası araçları ise kaydileştirilme kararından sonra borsada işlem göremez, aracı kurumlarca bu sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık edilemez.

2.1. Kayıtların Tutulması, MKK Nezdinde Tutulacak Hesaplar ve Kaydileştirme

Kaydileştirilmiş sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklarla ilgili kayıtlar, MKK tarafından oluşturulan elektronik ortamda MKK üyelerince tutulur.

- MKK nezdinde hesaplara ilişkin işlemler MKK tarafından belirlenecek elektronik işlem yöntemleriyle üyeler tarafından hak sahiplerinin talimatlarına uygun şekilde gerçekleştirilir.
- Takas işlemlerinin yürütülmesi için, merkezi takas kuruluşları itibarıyla da kayıt tutulur ve hak sahiplerinin kayıtları, üye hesapları ile bağlantı kurularak izlenir.
- Üyeler tarafından kayıtların tutulmasında kullanılacak kodlama sistemi MKK tarafından belirlenir.

MKK nezdinde tutulan hesaplar en genel çerçevede

- TCMB,
- ihraççılar,
- yatırım kuruluşları,
- merkezi takas kuruluşları ile
- SPK tarafından belirlenen diğer kuruluşlar

itibarıyla açılır.

Merkezi Kayıt Kuruluşu Nezdinde Açılan Üye Hesapları:

İhraççılar: i) Havuz Hesabı ii) Ortak Hesabı iii) Bilinmeyen Ortak Hesabı

Yatırım Kuruluşu: i) Havuz Hesabı ii) Yatırımcı Hesabı

TCMB: i) DİBS Depo Hesabı

Takasbank: i) Takas Havuz Hesabı ii) Havuz Hesabı iii) Yatırımcı Hesabı

Hak sahiplerinin adına açılan yatırımcı ve ortak hesapları Merkezi Kayıt Sistemi'nde (MKS) üyeler tarafından açılır.

Sistemde her yatırımcı için ayrı ve tek bir sicil numarası üretilir.

MKS de hesap açılması üyelerin altında hesap tanımlanması ve tanımlanan hesaba ilişkin kimlik bilgisinin iletilmesi adımlarından oluşur.

Sistemde daha önce sicil almamış bir yatırımcının sicil alması ise iletilen kimliğin kontrolü T.C Kimlik/Yabancı Kimlik Numarası ve Vergi Kimlik Numarasının teyit edilmesi sonrasında gerçekleşir.

2.1.1. İhraççı hesabı

İhraççı hesabı, kaydi sermaye piyasası araçları için açılır ve

- ihraççı havuz hesabı,
- ortak hesabı ve
- bilinmeyen ortak hesabı

ndan oluşur.

İhraççının yatırım fonu kurucusu olması halinde

- havuz hesabı ve
- bilinmeyen katılımcı hesabı

ndan oluşur.

İhraççı havuz hesabı, kaydi sermaye piyasası araçları ihracına ilişkin geçici kayıtların izlenmesi amacı ile tutulur. İhraç edilecek kaydi sermaye piyasası araçlarının satış süresi boyunca takibi havuz hesabında yapılır ve satışa konu olan tutarlar satış süresinde kaydi sermaye piyasası araçlarının satılması ile veya satış öncesinde, ilgili hesaplara yapılacak kayıt neticesinde bu hesaptan düşülür. Yatırım fonu katılma paylarının ihraç ve iptal işlemleri de havuz hesabı kullanılarak yapılır.

Ortak hesabı, ihraççı tarafından münferiden pay sahipleri için, MKK tarafından belirlenen bilgilerin MKK'ya iletilmesi ile açılır. Ortak hesabına sadece Borsada işlem görmeyen payların kayıtları yapılabilir. Bu hesaptaki kaydi sermaye piyasası araçları, ihraççının verdiği bilgiler doğrultusunda türleri ve hak sahipleri itibariyle tutulur.

Bilinmeyen ortak ve bilinmeyen katılımcı hesabı, kaydi dönüştürme aşamasında, hak sahiplerinin ihraççı tarafından bilinmemesi durumunda, bu nitelikteki payların toplu olarak izlenmesi amacı ile oluşturulur. Bu hesapta izlenen sermaye piyasası araçlarının kaydedilmesi halinde MKK kayıtlarında gerekli düzeltmeler yapılır. Bu durumda ihraççı ve ilgili diğer üyeler MKK tarafından istenecek bilgileri temin ederek kayıtlardaki değişiklikleri yapar.

2.2.1.2. TCMB hesabı

TCMB Hesabı, TCMB adına açılan DİBS Genel Depo Hesabı olup MKK nezdinde hak sahipleri hesaplarında izlenmeyen EMKT sistemindeki bankalara ait depo hesaplarında bulunan kıymetlerin toplu olarak, bilgi amaçlı izlenmesini sağlamak için kullanılır. TCMB tarafından iletilen bilgi dahilinde kayıt oluşur.

2.1.3. Yatırım kuruluşu hesabı

Yatırım kuruluşu hesabı, DİBS Depo hesabı, işlemlerin niteliğine göre açılacak havuz hesapları ve yatırımcı hesaplarından oluşur.

DİBS Depo Hesabı münhasıran, EMKT sistemindeki banka depo hesapları ile MKK nezdindeki yatırım kuruluşu hesapları arasındaki DİBS aktarımlarının ve yatırımcılarla gerçekleştirilecek alım/satım işlemleri sonucunda yatırımcı hesapları ile ilgili aktarımların yürütülmesi için kullanılır.

Yatırım kuruluşu havuz hesapları, yatırım kuruluşunun, hesap sahibinin vekili sıfatıyla takas işlemlerini yerine getirmesi için kullanılır. Yatırımcı hesabı, yatırım kuruluşunun işlem yapmaya yetkili olduğu hak sahipleri adına açılmış hesaplardan oluşur.

Yatırımcı hesabı, hak sahibi adına açılmış kaydi sermaye piyasası araçlarının izlendiği hesaptır. DİBS'ler dahil, yatırımcılara ait kaydi sermaye piyasası araçları yatırımcı hesaplarında izlenir. Yatırımcı hesabı, yatırımcıların talepleri üzerine, MKK üyeleri tarafından MKK'ya yapılacak başvuru ile açılır.

MKK nezdinde yatırımcı hesabı açılabilmesi için öncelikle, MKK tarafından belirlenen bilgilerin üyelerce MKK'ya bildirilmesi gerekir. Söz konusu bilgilerin MKK'ya bildirimini takiben hesap kullanıma açılır ve yatırımcı ile ilgili tüm bilgilerin tamamlanmasıyla birlikte **bir sicil numarası** oluşturulur. Aynı yatırımcı bilgileri ile başka bir yatırım kuruluşu tarafından yatırımcı hesabı açılmak üzere yapılan başvurularda, aynı sicil numarası kullanılır. MKK nezdinde müşterek hesap açılması da mümkün olup birden fazla kişinin müşterek hesap açtırma talepleri üzerine, üyeler tarafından müşterek mülkiyet yatırımcı hesabı açılır ve iştirak oranları da kayden izlenir.

Yabancı saklama global hesabı, yurtdışında yerleşik hak sahiplerine ait sermaye piyasası araçlarının yabancı merkezi saklama kuruluşları (YMSK) ve genel saklama yetkisi bulunan yatırım kuruluşları nezdinde hak sahibi ismine açılmak-

sızın toplu olarak tutulduğu hesaplardır. Bu hesaplarda toplu olarak izlenecek sermaye piyasası araçları ile bu hesapların hangi hak sahipleri için açılabilmesine ilişkin esaslar Kurulca belirlenir.

2.1.4. Merkezi takas kuruluşu hesabı

Merkezi takas kuruluşu hesabı; *takas havuz hesabı*, *havuz hesabı* ve *yatırımcı hesabından* oluşur. Takas havuz hesabı, merkezi takas kuruluşunun, vekil sıfatıyla üyelerin takas işlemlerini gerçekleştirmesi için, havuz hesabı ise merkezi takas kuruluşunun hesap sahibinin vekili sıfatıyla takas işlemlerini yerine getirmesi için kullanılır. MKT tarafından açılan yatırımcı hesapları ise yukarıda açıklanan esaslara uygun olarak MKK nezdinde açılır.

2.1.5. Yabancı Merkezi Saklama Kuruluşu (YMSK) Hesabı

Yabancı merkezi saklama kuruluşu hesabı (YMSK);

- yabancı saklama global hesabı ve
- yatırımcı hesabından oluşur.

Yabancı saklama global hesabı; yurtdışında yerleşik hak sahiplerine ait sermaye piyasası araçlarının hak sahibi ismine açılmaksızın toplu olarak tutulduğu hesaplardır. Bu hesaplarda toplu olarak izlenecek sermaye piyasası araçları ile bu hesapların hangi hak sahipleri için açılabilmesine ilişkin esaslar Kurulca belirlenir.

Yatırımcı hesabı, hak sahibi adına açılmış, hakların izlendiği hesaptır.

2.1.6. Ortak ve yatırımcı hesaplarının alt hesapları

Rehin, haciz, yatırımcı blokajı, satış blokajı ve MKK tarafından uygun görülecek diğer işlemlerin yapılması durumunda, bu işlemlere konu haklar MKK tarafından ilgili hesaplarla bağlantılı alt hesaplar açılmak sureti ile izlenir.

3. Merkezi Takas Kuruluşlarının (MTK) Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik

Kronolojik olarak Takas İşlemleri

- i. 1986 İMKB faaliyete geçmesinden itibaren 1988'e kadar yapılan işlemlerin takasında aracılık hizmeti olmayıp, takas işlem tarafları arasında gerçekleşmekteydi.
- ii. 1988-1992 arasında İMKB bünyesinde yer alan müdürlük tarafından takas işlemleri yürütülmüştür.
- iii. 1992 yılında İMKB Takas ve Saklama Bankası AŞ kurulmuş ve bu yıldan itibaren takas işlemleri bu kurum tarafından yerine getirilmiştir.
- iv. 2005 yılından itibaren borsa işlem gören sermaye piyasası araçlarının kaydi ortamda saklamasını yapmak üzere Merkezi Kayıt Kuruluşu faaliyetlere başlamıştır.

3.1. Merkezi Takas Kuruluşları (MTK) Üyelerine İlişkin Esaslar

MTK'larının kuruluşuna SPK'nın teklifi üzerine ilgili Bakan tarafından izin verilir ve MTK'ların faaliyete geçmesi SPK'nın iznine tabidir.

- TCMB,
- Yatırım kuruluşları ile
- MTK'lar tarafından önerilen ve SPK tarafından kabul edilen diğer kişiler

MTK'lara üye olabilir.

Ayrıca, MTK'lar, bir borsaya veya teşkilatlanmış diğer piyasalara üye olmayı üyelik şartı olarak belirleyebilir.

MTK'lar üyelerinden, takas süreci ve işlemleri dolayısıyla MTK'ya verebilecekleri zararların karşılanması amacıyla **üyelik teminatı** talep edebilirler.

3.2. Takas Esasları

3.2.1. Takas hizmeti kapsamı

MTK'lar, borsalarda ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde ve borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri dışında işlem gören sermaye piyasası araçlarının teslimi, bedellerinin ödenmesi ve bu işlemlere ilişkin teminat yükümlülüklerinin ifası ile ilgili işlemleri yürütürler.

Borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem gören sermaye piyasası araçlarının teslimi, bedellerinin ödenmesi ve bu işlemlere ilişkin teminat yükümlülüklerinin MTK'lar nezdinde yerine getirilmesi esastır.

Sermaye Piyasası Kurulu, MTK'ların takas hizmeti verebilecekleri borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerini belirler. Bu belirleme, borsaların ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri bünyesinde oluşturulmuş piyasa, pazar ve platformlar ve/veya işlem görececek araçlar bazında olabilir. MTK'ların takas hizmeti verebilecekleri borsaların belirlenmesinde borsaların uygun görüşleri alınır.

MTK'lar, TCMB tarafından oluşturulanlar hariç olmak üzere sermaye piyasaları dışında kurulmuş ve kurulacak diğer piyasalar ile yurtdışında faaliyet gösteren borsa ve teşkilatlanmış pazar yerlerinin ve tezgahüstü piyasaların da takas, ödeme ve teminat işlemlerini Kurulun izni ile yerine getirebilir. Ayrıca Kurul, borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri dışında gerçekleştirilen sermaye piyasası araçları ile ilgili işlemlerin takasının MTK nezdinde yerine getirilmesini zorunlu tutabilir.

MTK'lar ilgili mevzuata göre yetkilendirilmek kaydıyla, bu Yönetmelikte belirtilen işlemleri, **lisanslı depolar** tarafından düzenlenen ürün senetleri konusunda da yürütebilir.

MTK ile hizmet verilecek borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri arasında her iki kurumun hak, yükümlülük ve yetkilerinin belirleneceği bir **sözleşme** yapılır. Söz konusu sözleşmelerde yapılacak değişiklikler de Kurul onayına tabidir.

Borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri tarafından takas işlemlerini yürüten MTK; ilgili Borsanın veya teşkilatlanmış diğer pazar yerinin yönetim kurulu kararı ve Kurulun onayı ile değiştirilebilir.

3.2.2. Takas hizmetine ilişkin teminatlar

MTK yapılan işlemler sonucunda oluşacak yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, üyelerinden teminat talep eder.

MTK üyeleri, asgari olarak MTK düzenlemeleri ile belirlenecek oran veya tutarı karşılayacak kadar teminatı müşterilerinden talep etmek zorundadırlar. Söz konusu oran veya tutarlara ilişkin olarak piyasa koşullarındaki gelişmeler dikkate alınarak SPK tarafından asgari bir sınır getirebilir.

MTK'lar, yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumlarında kullanılmak üzere gecikmelerin önlenmesi amacıyla bir **garanti fonu** oluşturabilir. Ancak SPK, MTK'ların hizmet verdiği borsa ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde açılan piyasalar ve sermaye piyasası araçları itibarıyla garanti fonu oluşturulmasını zorunlu tutabilir.

4. İstanbul Takas ve Saklama Bankası AŞ Merkezi Takas Yönetmeliği

4.1. Takasbank'ın takas hizmeti verebileceği piyasalar

Takasbank yönetim kurulu, Takasbank'ın takas hizmeti vereceği piyasaları Kurulun izniyle belirler. Bu belirleme, borsaların ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri bünyesinde oluşturulmuş piyasa, pazar ve platformlar ve/veya işlem görececek araçlar bazında olabilir. Takasbank'ın takas hizmeti verebileceği borsaların belirlenmesinde borsaların uygun görüşleri alınır.

Takasbank ile hizmet verilecek borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri arasında her iki kurumun hak, yükümlülük ve yetkilerinin belirleneceği bir sözleşme yapılır. Düzenlenecek söz-

leşme ile bu sözleşmede yapılacak değişiklikler, tarafların sözleşmeyle birbirlerine karşı belirlenen mali yükümlülükleri dışında Kurul onayına tabidir.

Takasbank, TCMB tarafından oluşturulanlar hariç olmak üzere **sermaye piyasaları dışında** kurulmuş ve kurulacak diğer piyasalar ile yurtdışında faaliyet gösteren borsa ve teşkilatlanmış pazar yerlerinin ve tezgah üstü piyasaların da takas, ödeme ve teminat işlemlerini Kurulun izni ile yerine getirebilir.

Kurul, borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri dışında gerçekleştirilen sermaye piyasası araçları ile ilgili işlemlerin takasının Takasbank nezdinde yerine getirilmesini zorunlu tutabilir.

Takasbank ilgili mevzuata göre yetkilendirilmek kaydıyla, bu Yönetmelikte belirtilen işlemleri, **lisanslı depolar** tarafından düzenlenen ürün senetleri konusunda da yürütebilir.

Takasbank'ın Takas Hizmeti Sunduğu Piyasalar	
Piyasayı İşleten	Piyasa Adı
Borsa İstanbul	Pay Piyasası
Borsa İstanbul	BIST Para Piyasası
Borsa İstanbul	Borçlanma Araçları Piyasası
Borsa İstanbul	Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası
Borsa İstanbul	Swap Piyasası (YP)
Borsa İstanbul	Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası
EPIAŞ	Elektrik Piyasası
Takasbank	Takasbank Para Piyasası
Takasbank	Takasbank Ödünç Pay Piy.
Takasbank	Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu (TEFAS)
Takasbank	Tezgah Üstü Türev İşlemler Piyasası

2.4.2. Üyeliğe İlişkin Esaslar

- ✓ TCMB,
- ✓ Yatırım kuruluşları ile
- ✓ Takasbank tarafından önerilen ve Kurulca kabul edilen diğer kişiler,

Takasbank'a üye olabilir.

Takasbank üyeliğe kabulü, ilgili piyasada işlem yapma şartına bağlayabilir.

Üyeler,

- ✓ doğrudan takas üyesi ve
- ✓ genel takas üyesi

olmak üzere ikiye ayrılır.

Doğrudan takas üyeleri, sadece kendilerinin ve/veya müşterilerinin takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkilidir.

Genel takas üyeleri, kendilerinin ve/veya müşterilerinin takas işlemlerinin yanı sıra diğer piyasa üyelerinin takas işlemlerini de gerçekleştirmeye yetkili üyelerdir.

Genel ve doğrudan takas üyeliği ayrımı,

- ✓ üyenin **özsermaye tutarı**,
- ✓ **iç sistemlerinin ve teknik altyapısının yeterliliği**
- ✓ Takasbank tarafından gerçekleştirilen **işsel derecelendirme çalışmaları**

dikkate alınarak yapılır. Üyelik türlerinin belirlenmesinde kullanılan kriterler ilgili Piyasa Yönergelerinde açıklanır.

Takasbank yönetim kurulu, piyasa ve sermaye piyasası aracı bazında sadece doğrudan takas üyeliğinin uygulanmasına karar verebilir.

Genel ve doğrudan takas üyelerinin üyelik durumları Takasbank tarafından belirlenmiş olan şartlara uyumları gözetilerek değiştirilebilir. Bu kapsamda bir **doğrudan takas üyesi sonradan genel takas üyesi olarak kabul edilebileceği gibi, bir genel takas üyesi de doğrudan takas üyesi olarak kabul edilebilir.**

Genel takas üyeliği şartlarını kaybeden üyeler, şartların kaybedildiğinin Takasbank tarafından kendilerine bildirildiği tarihten itibaren Takasbank tarafından belirlenen süre içerisinde ilgili kriterleri tekrar sağlayamamaları halinde, Takasbank kararıyla doğrudan takas üyesi olarak yetkilendirilebilir.

Üye olabilmek için aşağıdaki şartların sağlanmış olması gerekir.

a) Takasbank tarafından takas hizmeti verilen piyasalarda ilgili mevzuata aykırılıklar sebebiyle işlem yapma yetkisinin kaldırılmamış olması,

b) İçeriği Takasbank tarafından belirlenen sözleşme ve öngörülmesi halinde ilgili taahhütnamelerin imzalanarak ibraz edilmiş olması,

c) Takasbank nezdindeki işlemlerini gerçekleştirmek amacıyla teknik alt yapının oluşturulması ve işlerliğinin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınmış olması,

ç) Takas hizmeti sunulacak piyasaların veya sermaye piyasası araçlarının özel niteliklerine göre Takasbank tarafından öngörülecek ek şartların sağlanmış olması.

5. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği

Merkezi Karşı Taraf: Takasbank'ın, SPK tarafından uygun görülen piyasalar ya da sermaye piyasası araçları itibarıyla alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt etmesidir.

Takasbank'ın Merkezi Karşı Taraf Hizmeti Sunduğu Piyasalar	
Piyasayı İşleten	Piyasa Adı
Borsa İstanbul	Pay Piyasası
Borsa İstanbul	Borçlanma Araçları Piyasası
Borsa İstanbul	BIST Para Piyasası
Borsa İstanbul	Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası
Borsa İstanbul	Swap Piyasası (YP)
Takasbank	Takasbank Ödünç Pay Piyasası
Takasbank	Tezgaah Üstü Türev İşlemler Piyasası

Bu Yönetmelik kapsamında verilen hizmetler ve belirlenen yükümlülükler MKT üyelerine ve açıkça belirtildiği hallerde işlemci kuruluşlara yöneliktir.

Takasbank'ın bu Yönetmelikte yer alan düzenlemelere uygun olarak MKT hizmeti verdiği piyasa veya sermaye piyasası araçlarında, MKT üyelerinin ve işlemci kuruluşların müşterilerine karşı olan yükümlülüklerinden Takasbank sorumlu tutulamaz.

Takasbank; Kurulun MKT uygulamasını zorunlu tuttuğu piyasalar veya sermaye piyasası araçları ile borsalar veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinin talebi üzerine MKT uygulamasına geçilmesi Kurulca uygun görülen piyasa veya sermaye piyasası araçlarında MKT hizmeti verebilir.

Takasbank, organize piyasalar dışında gerçekleştirilen türev araç işlemleri ve piyasa yönergelerinde belirlenen limitlerin aşıldığı hallerle sınırlı olmak üzere, MKT üyesi veya işlem bazında MKT olmaktan piyasa yönergelerinde belirlenen şartlar çerçevesinde imtina edebilir.

Takasbank'ın MKT olarak hizmet verdiği piyasa veya sermaye piyasası araçlarında teminat hesapları ile tekil ve çoklu pozisyon hesaplarının kullanım, işleyiş ve teminatlandırma yöntemlerine ve Takasbank'ın kendi nezdinde işletmekte olduğu piyasalarla ilgili özel hususlara ilişkin bu Yönetmelikle düzenlenmemiş konular ilgili piyasa yönergelerinde belirlenir.

Takasbank tarafından, borsa veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde gerçekleştirilen işlemlerde MKT hizmeti verilirken, **açık teklif yönteminin kullanılması esastır.** Açık teklif yönteminin kullanıldığı piyasa veya sermaye piyasası araçlarındaki işlemlere ilişkin emirlerin eşleştirildiği anda taraflar arasına girmek suretiyle MKT görevini üstlenen Takasbank'ın, her işlem

için işlemin tarafları ile ayrı ayrı sözleşme yapması zorunlu değildir.

Takasbank tarafından, MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarında, piyasa yönergelerinde belirlenmesi koşuluyla, açık teklif yöntemi haricinde sözleşme yenileme yöntemi ya da hukuken bağılayıcılığı bulunan farklı bir yöntemin kullanılması mümkündür.

Açık teklif yöntemi: Takasbank'ın bir işlemin eşleştiği anda piyasa katılımcıları arasına girerek alıcıya karşı satıcı ve satıcıya karşı ise alıcı konumuna geçmesidir.

Sözleşme yenileme yöntemi: MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarında gerçekleşen işlemlerde piyasa yönergelerinde belirlenen esaslar çerçevesinde ve her halükarda takas tamamlanmadan önce, taraflar arasında yapılmış sözleşmenin iptal edilerek Takasbank'ın taraflarla ayrı ayrı sözleşme yapmasıdır.

5.1. MKT Üyelerine İlişkin Esaslar

5.1.1. MKT Üyeliği Şartları

MKT üyeliği şartlarının sağlandığının tespiti ve değerlendirmesi Takasbank'a ait olup üyelik için asgari olarak aşağıdaki koşulların sağlanmış olması gerekir:

a) Merkezi Takas Yönetmeliği hükümleri uyarınca Takasbank'a üye olunması,

b) Takasbank tarafından takas veya MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarında ilgili mevzuata aykırılıklar sebebiyle işlem yapma yetkisinin kaldırılmamış olması,

c) İçeriği Takasbank tarafından belirlenen MKT hizmetine ilişkin sözleşme ve/veya taahhütnamelerin imzalanarak Takasbank'a ibraz edilmiş olması,

ç) MKT hizmetinin sürekliliğini teminen gerekli bilgi işlem, risk yönetimi, iç kontrol ve iç denetim mekanizmalarının oluşturulmuş ve işler hale getirilmiş olması,

d) MKT hizmetlerine taraf olabilmek için Takasbank tarafından piyasa veya sermaye piyasası aracı bazında belirlenecek asgari öz sermayeye sahip olunması,

e) Mali bünyesinin MKT hizmetlerine taraf olduğu piyasa veya sermaye piyasası araçlarına ilişkin Takasbank'a karşı taahhütlerini yerine getirebilecek düzeyde olması,

f) MKT hizmeti sunulacak piyasaların veya sermaye piyasası araçlarının özel niteliklerine göre öngörülecek ek şartların sağlanmış olması,

g) Takasbank tarafından talep edilecek diğer bilgi ve belgelerin sunulmuş olması.

Piyasa yönergelerinde, MKT üyeliği için bu maddede belirtilenlere ilave koşullar getirilebilir.

5.1.2. MKT üyeliği türleri

MKT üyeleri,

✓ doğrudan MKT üyesi

✓ genel MKT üyesi

olmak üzere ikiye ayrılır.

5.1.3. Doğrudan MKT üyeliği

Doğrudan MKT üyeleri,

✓ kendilerinin (portföy)

✓ müşterilerinin

takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkilidir.

5.1.4. Genel MKT üyeliği

Genel MKT üyeleri,

✓ kendilerinin

✓ müşterilerinin

✓ işlemci kuruluşların

takas işlemlerini de gerçekleştirmeye yetkilidir.

Takası gerçekleştiren **genel MKT üyesi ile takas işlemlerini gerçekleştirdiği ilgili işlemci kuruluş**; Takasbank'a karşı oluşan yükümlülüklerden **müşterek borçlu ve müteselsil** kefil olarak sorumludur.

5.1.5. MKT üyelik türleri arası geçiş

Genel ve doğrudan MKT üyelerinin üyelik türleri, Takasbank tarafından belirlenmiş olan şartlara uyumları gözetilerek **değiştirilebilir**. Bu kapsamda, bir doğrudan MKT üyesi, sonradan genel MKT üyesi olarak kabul edilebileceği gibi bir genel MKT üyesi de sonradan doğrudan MKT üyesi olarak kabul edilebilir.

Bir doğrudan MKT üyesi Takasbank'a başvurmak ve **Takasbank Yönetim Kurulu tarafından** uygun görülmek suretiyle genel MKT üyesi olabilir.

Bir **genel MKT üyesi**, piyasa yönergelerinde belirlenen şartların oluşması halinde Takasbank tarafından re'sen veya başvurusu halinde, Takasbank Yönetim Kurulu kararıyla doğrudan MKT üyesi yapılabilir. **Bu hallerde, varsa işlemci kuruluşlara ilişkin tüm hak, yükümlülük ve hesapların devri veya tasfiyesinin tamamlanması zorunludur.**

MKT üyelik türleri arasında geçiş halinde, ilgili piyasa yöneticisi, söz konusu geçişe ilişkin Takasbank Yönetim Kurulu **kararının alınmasını takip eden işgünü** içerisinde bilgilendirilir.

5.3. Garanti Fonuna İlişkin Esaslar

Takasbank, MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarındaki MKT üyelerinden bir veya birkaçının temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili MKT üyelerinin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere garanti fonu kurar.

Takasbank tarafından MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarının her biri için ayrı ve/veya bir kısmı veya tamamı için ortak bir garanti fonu kurulması mümkündür.

Temerrüde düşen MKT üyelerinin teminatları, garanti fonu katkı payları ve Takasbank tarafından karşılanmış riskler için yapılan sermaye tahsis yetersiz kalmadıkça, diğer MKT üyelerinin garanti fonu katkı paylarına başvurulmaz.

Garanti fonu veya fonları, Takasbank'ı, olağandışı piyasa koşullarında ortaya çıkabilecek temerrüt durumlarına karşı koruyabilecek büyüklükte olmalıdır.

Garanti fonunun büyüklüğü:

- **en büyük** açık pozisyona sahip MKT üyesinin temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacı
- **ikinci ve üçüncü büyüklükte** açık pozisyona sahip MKT üyelerinin **birlikte** temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacından

büyük olanından az olmamak üzere, piyasa koşulları da göz önünde bulundurularak ilgili piyasa yönergelerinde belirlenir.

MKT üyelerince garanti fonuna/fonlarına yatırılacak katkı payları, **MKT üyelerinin kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanmalıdır.**

Garanti fonu Takasbank tarafından temsil ve idare olunur. Takasbank; garanti fonu/fonları katkı paylarını bu Yönetmelik ve ilgili piyasa yönergeleri ve prosedürlerde yer alan kurallara uygun olarak toplar ve yönetir. Bu yönetim; Takasbank'ın topladığı garanti fonu katkı payları ile toplayabileceği ilave garanti fonu katkı paylarının yeterliliğinin ölçümü ve takibini, hesaplama ve kullanılan yöntemlerin uygunluğunun ve yeterliliğinin değerlendirilmesini ve ölçülmesini içerir.

Garanti fonundaki varlıklar, **kuruluş amacı dışında kullanılamaz.**

MKT üyelerinin garanti fonu/fonları katkı payları, yatırılmış ve talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur.

Yatırılmış garanti fonu katkı payları **sabit ve değişken** garanti fonu katkı paylarından oluşur. Yatırılmış garanti fonu katkı paylarının bu Yönetmelik çerçevesinde kullanılması ve/veya diğer nedenlerle eksilmesi durumunda tamamlama çağrısı yapılır.

Garanti fonunun yetersiz kalması halinde, Takasbank tarafından, MKT üyelerinden **ilave** garanti fonu katkı payı talep edilmesi mümkündür. Her halükarda, MKT üyelerinden talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payları, **ilgili piyasa ve sermaye piyasası aracı için MKT üyesi bazında yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarından fazla olamaz.**

Takasbank, MKT üyelerinin garanti fonuna/fonlarına yatırdıkları veya yatıracakları katkı payları için ilgili piyasa yönergeleriyle asgari bir sınır belirlemeye yetkilidir.

MKT üyelerince garanti fonuna/fonlarına yatırılacak katkı payları ilgili **MKT üyesinin işlemlerinden kaynaklanan riskleri ile doğru orantılı olarak belirlenir.**

5.4. Temerrüt Esasları

5.4.1. MKT üyelerinin temerrüdü

Bir MKT üyesi, her bir piyasa veya sermaye piyasası aracı için belirlenmiş olan teminat ve garanti fonu tamamlama, teslim veya ödeme yükümlülükleri ile yaptığı işlemlere ilişkin teslim veya ödeme yükümlülüklerini **zamanında tam olarak yerine getirmedeği takdirde, herhangi bir bildirim gerektirmeksizin temerrüde düşmüş sayılır.**

Temerrüt hali ortadan kalkıncaya kadar mütemerrit MKT üyesinin, takas hizmeti verilen ilgili piyasa veya sermaye piyasası araçları bazında veya tüm piyasalar için, Takasbank nezdindeki kendisine bağlı hesaplardan teminat çekmesi kısıtlanabilir.

5.4.2. Temerrüt yönetimi

MKT üyelerinin temerrüdü halinde başvurulacak teminatların, garanti fonu katkı paylarının ve Takasbank kaynaklarının kullanımı-mında aşağıda belirtilen öncelik sırasına uygun hareket edilir:

- a) Temerrüde düşen MKT üyesinin kendisine ait hesaplarda veya kendisine bağlı teminat açığı oluşan müşteri hesaplarında bulunan teminatlar,
- b) Temerrüde düşen MKT üyesinin yatırılmış garanti fonu katkı payı,
- c) Eğer varsa sigorta poliçelerinden yapılacak tazminler,
- ç) Takasbank tarafından karşılanmış riskler için 39 uncu madde kapsamında tahsis edilen sermaye,
- d) Diğer MKT üyelerinin yatırılmış garanti fonu katkı payları,
- e) MKT üyelerinden talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payları,
- f) Takasbank'ın kalan sermayesinden yapılan taahhüt.

Yukarıda belirlenen sıralama, temerrüt nedeniyle ortaya çıkabilecek kayıpların karşılanmasında başvurulabilecek varlıkların kullanımına yöneliktir.

5.4.3. Pozisyonların kapatılması, devri ve sonlandırılması

Takasbank temerrüt durumunda mütemerrit MKT üyesine, kendisine ait pozisyonların kapatılması yönünde talimat verir. MKT üyesinin kendi pozisyonlarını kapatmaması, faaliyetlerinin kısıtlanmış veya MKT üyeliğinin sona erdirilmesine karar verilmiş olması hallerinde Takasbank bu pozisyonları re'sen kapatmaya yetkilidir.

5.5. Takasbank'ın Diğer Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Takasbank karşılanmış riskler hariç olmak üzere, yasal sermaye yükümlülüğüne tabi riskler için bankacılık mevzuatı

çerçevesinde hesaplanan asgari sermaye tutarına iş riski ve yeniden yapılanma maliyetleri karşılığı olarak MKT hizmetlerine ilişkin geçmiş bir yıllık operasyonel giderlerinin %75'inin ilavesiyle bulunacak meblağın %25'ini karşılanmış risklere tahsis eder. Bu karşılığın likiditesi yüksek varlıklarda değerlendirilmesi esastır.

Takasbank; teminatları, garanti fonu katkı paylarını ve sermaye yeterliliği yükümlülüğünü stres testleri aracılığıyla teyit eder, iç sistem birimleri aracılığıyla üçer aylık dönemler itibariyle Takasbank yönetim kuruluna raporlar ve ayrıca SPK'ya bildirir.

Takasbank tarafından üstlenilen MKT risklerinin değerlendirilmesi amacıyla oluşumu ve faaliyetleri yönetim kurulu tarafından belirlenecek bir risk komitesi kurulabilir. Organize piyasalar dışında gerçekleştirilen türev araç işlemlerinde MKT hizmeti verilebilmesi için risk komitesinin kurulmuş olması zorunludur.

Takasbank tarafından teminat ve garanti fonu katkı payı olarak alınan varlıklara uygulanacak **değerleme katsayıları, ilgili varlığın Takasbank tarafından değerlendirilen**

- ✓ kredi riski,
 - ✓ vadesi,
 - ✓ olağanüstü piyasa koşullarındaki volatilitesi,
 - ✓ likiditesi ve
 - ✓ varsa kur riski
- dikkate alınarak belirlenir.

Takasbank, MKT olarak faaliyette bulunması nedeniyle karşı karşıya kalacağı risklerin yönetiminde kullandığı risk modellerinin geçerliliğini ve güvenilirliğini düzenli aralıklarla yapacağı geriye yönelik testlerle sınamak zorundadır.

Takasbank'ın, MKT hizmeti kapsamında faaliyetlerini düzenli bir şekilde sürdürmesini sağlayabilecek düzeyde bilgi işlem altyapısı ile iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerini kurması ve idame ettirmesi zorunludur.

Takasbank, iç denetim birimleri aracılığıyla risk yönetim ve bilgi işlem altyapılarının güvenilirliğini ve yeterliliğini **asgari altı aylık dönemler itibariyle** kontrol etmek ve sonuçlarını SPK'ya bildirmekle yükümlüdür.

6. Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği

6.1. Portföy Saklama Hizmeti

Kolektif yatırım kuruluşu (KYK) portföylerinde yer alan ve **saklamaya konu olabilecek varlıkların** "Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği" ile belirlenen esaslar çerçevesinde **portföy saklayıcıları nezdinde saklanması zorunludur**.

Portföy saklayıcısı; Takasbank ve portföy saklama hizmeti verme konusunda Kurulca yetkilendirilen banka ve aracı kurumları, Kolektif Yatırım Kuruluşu (KYK); SPKn kapsamında kurulan yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarını ifade etmektedir.

Portföy saklama hizmeti, KYK'lara ait:

- finansal varlıkların saklanması ve/veya kayıtların tutulması,
- diğer varlıkların aidiyetinin doğrulanması ve takibi,
- kayıtlarının tutulması,
- varlık ve nakit hareketlerine ilişkin işlemlerin yerine getirilmesinin kontrolü ile
- Tebliğ'de belirtilen diğer görevlerin yerine getirilmesidir.

Portföy saklayıcısı, KYK portföylerindeki;

- a) Saklanabilir nitelikteki finansal varlıklar için; doğrudan ve dolaylı olarak kendi kayıtları altında bulunan finansal varlık hesaplarına kaydedilebilen tüm finansal varlıklar ile fiziksel olarak portföy saklayıcısına tevdi edilebilen tüm finansal varlıklara saklama hizmeti verir. Söz konusu saklanabilir nitelikte-

ki finansal varlıkların portföy saklayıcısının kendi hesaplarından ayrı olarak ilgili KYK adına ve KYK'ya aidiyeti açıkça belirli olacak şekilde açılacak hesaplarda saklanması gereklidir.

- b) Diğer varlıklar için; varlıkların KYK'ya aidiyetini doğrulamak, söz konusu varlıkların mevcudiyetine ilişkin kayıtları KYK veya portföy yönetim şirketi (PYŞ) tarafından veya dışarıdan sağlanan bilgi ve belgeler çerçevesinde tutmak ve bu kayıtların tabikini yaparak güncelliğini sağlamak ile yükümlüdür.

- Gayrimenkul yatırım ortaklıkları,

- Altyapı gayrimenkul yatırım ortaklıkları ve

- Girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ile

- Emeklilik yatırım fonlarının

portföylerinde yer alan varlıkların bu Tebliğ hükümleri çerçevesinde saklama zorunluluğu bulunmamaktadır.

6.2. Portföy Saklama Hizmetine İlişkin Esaslar

Kolektif yatırım kuruluşlarının portföylerindeki;

- a) Finansal varlıklar bu kuruluşlar adına açılmış ayrı bir saklama hesabında saklanmak üzere,
- b) Fiziken veya kayden saklanması mümkün olmayan varlıkların mevcudiyetini ve kolektif yatırım kuruluşuna aidiyetini gösteren belgeler ilgili hesaplara kaydedilmek üzere portföy saklayıcısına teslim edilir.

*Her bir KYK, portföyü için **yalnızca bir portföy saklayıcısı belirlenebilir**.*

Portföy saklayıcısının yükümlülükleri;

- a) Yatırım fonları hesabına katılma paylarının ihraç ve itfa edilmesi işlemlerinin mevzuat ve fon içtüzüğü hükümlerine uygunluğunu sağlamalıdır,

- b) Değişken sermayeli yatırım ortaklıklarının paylarının ihraç ve itfa edilmesi işlemlerinin mevzuat ve esas sözleşme hükümlerine uygunluğunu sağlamalıdır,

- c) Yatırım fonu veya değişken sermayeli yatırım ortaklığı birim katılma payı veya birim pay değerinin mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümleri çerçevesinde belirlenen değerlendirme esaslarına göre hesaplanmasını sağlamalıdır,

- ç) Mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, Şirket, değişken sermayeli yatırım ortaklığı ve yatırım ortaklığı talimatlarının yerine getirilmesini sağlamalıdır,

- f) Kolektif yatırım kuruluşlarının varlık alım satımlarının, portföy yapısının, işlemlerinin mevzuat, fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümlerine uygunluğunu sağlamakla yükümlüdür.

- d) Kolektif yatırım kuruluşlarının varlıklarıyla ilgili işlemlerden doğan edimlerine ilişkin bedelin uygun sürede aktarılması- nı sağlamalıdır,

- e) Kolektif yatırım kuruluşlarının gelirlerinin mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümlerine uygun olarak kullanılmasını sağlamalıdır,

Portföy saklayıcısı bu çerçevede asgari olarak;

- KYK portföyünde yer alan nakdin ilgili mevzuat uyarınca mevduat toplama yetkisini haiz kuruluşlar nezdinde açılan hesaplarda bulunmasının sağlanması,
- Tüm nakit akımlarının mutabakatının yapılması için gerekli prosedürlerin belirlenmesi ve bu mutabakatların uygun aralıklarla yapılmasının sağlanması,
- Önemlilik arz eden ve/veya KYK operasyonları ile uyumsuz nakit akımlarının zamanında tespit edilmesini sağlayacak uygun prosedürlerin uygulanmasının sağlanması,
- Yukarıda belirtilen prosedürlerin yeterliliğinin periyodik aralıklarla gözden geçirilmesi ve en az yılda bir kez mutabakat prosedürlerinin tamamının kontrol edilmesi,

- KYK kayıtlarındaki nakit pozisyonlarının, KYK'nın portföy saklayıcısı nezdindeki kayıtlarla uyumunun kontrolü ile yükümlüdür.
- 1) Takasbank dışındaki portföy saklayıcılarının, KYK portföylerinde yer alan ve Takasbank'ın saklama hizmeti verdiği para ve sermaye piyasası araçları, kıymetli madenler ile diğer varlıkları Takasbank nezdinde ilgili KYK adına açılan hesaplarda izlemesi gerekmektedir. Bunların dışında kalan varlıklar ve bunların değerleri konusunda gerekli bilgiler Takasbank'a aktarılır veya söz konusu bilgilere Takasbank'ın erişimine imkân sağlanır. Bu durumda dahi portföy saklayıcılarının yükümlülük ve sorumlulukları devam eder.
 - 2) Portföy saklayıcısı, KYK'nın tüm giderlerinin içtüzük veya esas sözleşme ile izahnamede belirtilen esaslara uygunluğunun gözetimini yapmalıdır.

PYŞ ve yatırım ortaklıkları, portföy saklayıcısının Portföy Saklama Tebliği ile belirlenmiş görevlerini yerine getirmesine esas teşkil edecek tüm bilgi ve belgeleri portföy saklayıcısına bildirmek zorundadır. Portföy saklayıcısı da PYŞ ve yatırım ortaklıklarına, saklama hizmeti verdiği portföyler ile ilgili bilgileri izleme imkânı vermekle ve gerekli raporları elektronik ortamda sağlamakta yükümlüdür.

Portföy saklayıcısı yukarıda belirtilen yükümlülüklerini yerine getirirken **herhangi bir aykırılık tespit etmesi halinde** pay veya katılma payı sahiplerinin menfaatine olacak şekilde gerekli tedbirlerin alınması konusunda ivedilikle yatırım ortaklığını veya Şirketi bilgilendirmelidir. Portföy saklayıcısı bu madde kapsamında yükümlülüklerini yerine getirirken tespit ettiği **önemli nitelikteki aykırılıkları ivedilikle Kurula da bildirir.**

Önemli nitelikteki aykırılıklar ile bu fıkra hükümleri çerçevesinde yapılacak bildirimlere ilişkin prosedürler ve aykırılıkların giderilmesi için öngörülen süreler portföy saklayıcısının yönetim kurulu tarafından yazılı olarak belirlenir.

Portföy saklayıcısı tarafından ayrıca, Şirket veya yatırım ortaklığı tarafından söz konusu bildirimler kapsamında alınan tedbirlerin de sürekli olarak izlenmesi ve uyumsuzlukların bu fıkra hükümleri çerçevesinde **belirlenmiş olan süreler içerisinde giderilmiş olması halinde** ilgili yatırım ortaklığı veya Şirketin uyarılacak bu hususlarla ilgili olarak da **Kurula** bilgi verilmesi zorunludur.

6.3. Portföy Saklayıcılarına İlişkin Esaslar

6.3.1. Portföy saklayıcısı olarak yetkilendirilmeye ilişkin esaslar

- ✓ **Takasbank**
- ✓ SPK tarafından yetkilendirilen banka
- ✓ SPK tarafından yetkilendirilen aracı kurumlar

Portföy Saklama Tebliği'nde belirtilen şartları sağlamak koşuluyla portföy saklama hizmeti verebilirler.

Portföy saklama hizmetinde bulunmak isteyen banka ve aracı kurumlar, standartları SPK tarafından belirlenecek başvuru formu ve bu form ekinde belirtilen bilgi ve belgeler ile portföy saklama faaliyetinde bulunmak üzere izin verilmesi talebiyle SPK'ya başvurur.

Söz konusu başvuruların SPK tarafından değerlendirilebilmesi için banka ve aracı kurumların;

- a) Takasbank ve MKK nezdinde saklama üyesi olması,
- b) İç kontrol prosedürleri ile risk yönetim sistemini oluşturmuş olması,
- c) Diğer faaliyetlerle çıkar çatışmalarını asgari düzeye indirebilecek ve gerekli bağımsızlığı sağlayabilecek bir organizasyon yapısını oluşturmuş olması,
- ç) Faaliyetlerini etkin olarak yürütmesine imkân verecek gerekli teknik donanım, yazılım ve yeterli sayıda personele sahip olması,
- d) Saklama faaliyetini yerine getirebilmek için gerekli bilgi işlem sistemlerini ve teknolojik altyapıyı kurması ve işlerliğini sağlaması, buna yönelik gerekli düzenlemeleri yapması ve bilgi işlem altyapı-

sını kötü niyetli yazılımdan korumak ve saklamaya yetkili yatırım kuruluşu nezdinde gerçekleştirilecek suistimal ve dolandırıcılığın önlenmek de dahil tüm tedbirleri alması,

e) Nezdinde gerçekleştirilecek personel veya sistemden kaynaklanan suistimal ve dolandırıcılığın önlenmesi için gerekli tüm önlemleri alması,

f) Saklama hizmeti sunulması sırasında ilgili KYK'ya ait bilgilerin KYK çıkarlarına aykırı olarak kurum dışında ve kurum içinde farklı birimler arasında paylaşılmasını engelleyecek iş akış prosedürlerinin ve organizasyon yapısının oluşturulmuş olması,

g) Saklama yapacağı finansal varlıkların ve kıymetli madenlerin listesini belirlemiş olması ve bu bendde sayılanlar dışında kalan varlıklarının mevcudiyetini ve aidiyetini tevsik eden belgeleri belirlemiş olması, zorunludur.

Portföy saklama hizmetinde bulunacak bankaların;

a) Kendi mevzuatlarına göre sahip olmaları gereken asgari ödenmiş sermayeye sahip olmaları,

b) Kendi özel mevzuatları ve sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde haklarında faaliyetlerinin tamamen veya belirli faaliyet alanları itibarıyla sürekli veya **son bir yıl içinde 1 ay veya daha fazla süreyle** geçici olarak durdurulması kararı verilmemiş olması, gereklidir.

SPK, bu faaliyeti yürütecek **bankalar hakkında Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu'nun uygun görüşünü** alır.

Portföy saklayıcısı olarak hizmet verecek banka ve aracı kurumların Portföy Saklama Tebliği'nde belirlenmiş şartların yanı sıra SPK'nın yatırım hizmetleri ve faaliyetlerine ilişkin düzenlemeleri uyarınca **genel saklama hizmeti vermek üzere yetkilendirilmiş olması** gerekmektedir.

Portföy saklayıcısı olarak hizmet verecek aracı kurumlar tarafından bu hizmetin verildiği KYK'ya **pay senedi alım satımına aracılık hizmeti** sunulamaz.

6.3.2. Portföy Saklayıcısının Görevleri

a) Kolektif yatırım kuruluşlarına ait varlıkların ayrı ayrı, kolektif yatırım kuruluşuna aidiyeti açıkça belli olacak, kayıp ve hasara uğramayacak şekilde saklanması sağlar.

b) Belge ve kayıt düzeninde varlıkları, hakları ve bunların hareketlerini kolektif yatırım kuruluşu bazında düzenli olarak takip eder.

c) Kolektif yatırım kuruluşuna ait varlıkları uhdesinde ve diğer kurumlardaki kendi hesaplarında tutamaz ve kendi aktifleriyle ilişkilendiremez.

Bir kolektif yatırım kuruluşu portföyüne saklama hizmeti vermek üzere belirlenmiş olan portföy saklayıcısı, **saklama hizmetinin fonksiyonel ve hiyerarşik olarak diğer hizmetlerden ayrıştırılması, potansiyel çıkar çatışmalarının düzgün bir şekilde belirlenmesi, önlenmesi, önlenemiyorsa yönetilmesi, gözetimi ve bu durumun kolektif yatırım kuruluşu yatırımcılarına açıklanması kaydıyla** ilgili kolektif yatırım kuruluşuna

- ✓ portföy değerlendirme,
- ✓ operasyon ve muhasebe hizmetleri,
- ✓ katılma payı alım satımına aracılık hizmeti
- ✓ SPK tarafından uygun görülecek diğer hizmetleri verebilir.

Portföy saklayıcısı **her gün itibarı** ile saklamaya konu varlıkların **mutabakatını**,

- bu varlıklara merkezi saklama hizmeti veren kurumlar ve
- portföy yönetim şirketi/yatırım ortaklığı ile yapmalıdır.

6.4. Portföy saklayıcılarının organizasyon yapısı

Saklama hizmet birimi, portföy saklayıcısının diğer tüm birimlerinden ayrılmalıdır. Saklayıcı nezdinde kolektif yatırım kuruluşu bilgilerinin güvenliği sağlanmalıdır.

Portföy saklayıcısının saklama hizmet biriminde görevli her seviyedeki ihtisas personelinin yetki, görev ve sorumluluklarını içeren görev tanımları ile iş akış prosedürleri yazılı hale getirilir ve yönetim kurulunca karara bağlanarak ilgili personele imza karşılığında teslim edilir.

Saklama hizmet biriminde işlem hacmine ve saklanan portföy büyüklüğüne bağlı olarak yeterli sayıda ihtisas personeli istihdam edilmelidir.

Saklama hizmet birimi yöneticisinin

- ✓ sermaye piyasası ve/veya bankacılık alanında **en az beş yıl tecrübeye** ve
- ✓ SPK'nın lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca Sermaye Piyasası Faaliyetleri **Düzy 3 Lisans Belgesi** ile **Türev Araçlar Lisans Belgesi**'ne sahip olması,
- saklama hizmet biriminde çalışacak **ihhtisas personelinin** görev tanımına bağlı olarak
- ✓ SPK'nın lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca Sermaye Piyasası Faaliyetleri **Düzy 1 Lisans Belgesi**'ne i'ne sahip olması gereklidir.

6.4.4. Portföy saklama sözleşmesi ve portföy saklayıcısının değiştirilmesi

Portföy saklayıcısı ile portföy yönetim şirketi/yatırım ortaklığı arasında tarafların yetki ve sorumluluklarını içeren, portföy saklayıcısının görevlerini yerine getirmesi için gerekli bilgi akışının nasıl sağlanacağını belirleyen ve asgari unsurları Portföy Saklama Tebliği ekinde yer alan bir **sözleşme imzalanması zorunludur**. Sözleşmede SPKn ve Portföy Saklama Tebliği hükümlerine aykırı bir hükme yer verilemez.

Portföy saklama sözleşmesinin sona ermesi veya portföy saklayıcısının Portföy Saklama Tebliği'nde aranan şartları kaybetmesi halinde portföy yönetim şirketi/yatırım ortaklığının Portföy Saklama Tebliği'nde sayılan nitelikleri taşıyan ve SPK'nın uygun göreceği **bir başka portföy saklayıcısı ile sözleşme imzalaması şarttır**. Yeni sözleşme yürürlüğe girene kadar eski sözleşmeye taraf olan portföy saklayıcısının sorumluluğu devam eder. Portföy yönetim şirketi/yatırım ortaklığının, sözleşme imzalamış olduğu portföy saklayıcısını değiştirmek istemesi veya portföy saklayıcısının sözleşmeyi sona erdirmek istemesi halinde, bu durum **90 gün önceden** sözleşmenin karşı tarafına ve SPK'ya gerekçeleriyle birlikte bildirilir.

SPK gerekli gördüğü takdirde, portföy yönetim şirketi/yatırım ortaklığından portföy saklayıcısının değiştirilmesini talep edebilir.

6.5. Portföy Saklayıcılarının Gözetim ve Denetim ile İç Denetim Sistemine İlişkin Esaslar

6.5.1. Bağımsız denetim ve SPK denetimi

Portföy saklayıcısının hizmet verdiği KYK portföylerinde yer alan varlıkların portföy saklayıcısı nezdindeki mevcudiyetinin tespiti amacıyla yılda en az bir defa bağımsız denetim yapılması, bu hususun imzalanacak bağımsız denetim sözleşmesinde belirtilmesi ve düzenlenecek denetleme raporunun bir örneğinin altı iş günü içinde SPK'ya iletilmesi zorunludur.

Portföy saklayıcısının SPKn ve Portföy Saklama Tebliği kapsamındaki faaliyetleri SPK tarafından denetlenir. SPK, portföy saklayıcısından, görevlerini yerine getirirken edindiği tüm bilgileri istemeye yetkilidir.

6.5.2. İç kontrol sistemi

İç kontrol sistemi, portföy saklama hizmetine ilişkin tüm iş ve işlemlerin düzenli, verimli ve etkin bir şekilde mevzuat ve iş akış prosedürleri çerçevesinde yürütülmesini, hesap ve kayıt düzeninin bütünlüğü ve güvenilirliği ile veri sistemindeki bilgilerin zamanında ve doğru bir şekilde elde edilebilirliğini, hata, hile ve usulsüzlüklerin önlenmesini ve tespitini sağlayacak şekilde oluşturulur. Portföy saklayıcılarının usulsüzlüklerden ve hatalardan kaynaklanan riskleri asgariye indirilebilmeleri için riskler tanımlanır ve gerekli önlemler alınır. Portföy saklayıcılarının saklama

hizmetine ilişkin iç kontrol faaliyetleri tespit edilen risklerin de izlenmesine olanak verecek şekilde günlük faaliyetlerin ayrılmaz bir parçası olarak düzenlenir ve yürütülür. Saklama işlemlerinin operasyonu ile kontrolü aynı kişi tarafından yerine getirilemez.

Saklama hizmetine ilişkin iç kontrol sistemi kapsamındaki faaliyetleri yerine getirecek **İç kontrol elemanın**

- ✓ sermaye piyasaları, muhasebe, vergi, kambiyo, bilgi sistemleri denetimi, işletme analizi, organizasyonu, denetimi veya hukuk konularında **en az 3 yıllık mesleki tecrübe** ile
- ✓ Sermaye Piyasası Faaliyetleri **Düzy 3 Lisansına** sahip olması zorunludur.

İç kontrol elemanı **İç kontrol dışında başka bir görev ve sorumluluk üstlenemez**.

6.5.3. Risk yönetim sistemi

Risk yönetim sistemi, KYK'ya verilecek portföy saklama hizmetinin kapsadığı temel risklerin tanımlanmasını, güncellenmesini ve maruz kalınan risklerin tutarlı bir şekilde değerlendirilmesini, tespitini, ölçümünü ve kontrolünü içeren bir risk ölçüm mekanizmasının geliştirilmesini içerir.

Risk yönetimini gerçekleştirecek birim portföy saklayıcısı bünyesinde oluşturulabileceği gibi risk yönetim hizmeti dışarıdan da sağlanabilir. Ancak her koşulda, risk yönetim hizmetini sağlayan birim, saklama hizmeti veren birimden bağımsız olmalıdır. Risk yönetimini gerçekleştirecek birimde risk kontrolüne ilişkin işlemleri yerine getirebilecek bilgi ve tecrübe düzeyi ile Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzy 3 Lisans Belgesine sahip yeterli sayıda personel bulunur. Söz konusu personel, portföy saklayıcısının risk yönetim sisteminin oluşturulmasından ve uygulanmasından sorumludur.

6.5.4. Teftiş sistemi

Portföy saklayıcısının saklama hizmeti kapsamındaki faaliyetleri, teftiş birimi tarafından mevzuata uyum ve iç kontrol sisteminin işleyişi başta olmak üzere saklama hizmetine ilişkin iş akış prosedürlerine uygunluk denetimleri şeklinde, yılda en az bir defa denetlenir ve yapılan denetim çalışmaları rapora bağlanarak portföy saklayıcısının yönetim kuruluna sunulur.

Düzenlenen raporlar ve bu raporlara esas teşkil eden **belgeler düzenlenmelerini izleyen yıldan itibaren en az beş yıl süreyle** veya bu süre içinde hukuki ihtilafa konu olanların, ihtilafın sonuçlanmasına kadar saklanması zorunludur.

7. BORSA İSTANBUL A.Ş.'DE PAYLARIN TRANSFER, TAKAS VE TEMERRÜT İŞLEMLERİ

7.1. Pay Piyasası Takas İşlemleri

Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda gerçekleştirilen işlemlerin takası valör günü aşağıda belirtilen kurallar çerçevesinde yapılır.

- ✓ Takas günü, **işlem gününü takip eden ikinci iş günüdür (T+2)**.
- ✓ Yarım günlerde takas işlemi gerçekleştirilmez. Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda yarım günde yapılan işlemlerin takası, bir önceki günün işlemleri ile birleştirilerek, yarım gün izleyen ikinci iş gününde toplu olarak gerçekleştirilir.
- ✓ Takas süreleri belirlenirken Takasbank ve Borsa İstanbul Pay Piyasası'nın açık olduğu iş günleri dikkate alınır.
- ✓ Taraflarca menkul kıymet ya da nakit yükümlülüğünün takas tarihinden önce yerine getirilerek takas işlemlerinin sonuçlandırılması mümkün değildir.

7.1.1. Takas Prensipleri

Takasbank'ın paylara ilişkin sunduğu takas hizmetine ilişkin olarak tesis edilmiş olan **temel takas prensipleri**;

- netleştirme,
- kaydi takas,
- teslim karşılığı ödeme,
- merkezi takas ve
- aynı gün valörlü ödemedir.

Netleştirme: Piyasa'da gerçekleşen işlemlerde net borç veya alacak tutarının hesaplanmasında menkul kıymet bazında müşteri/portföy ayırımı da gözetilerek cok taraflı netleştirme yönteminin uygulanması esastır. Netleştirme sonucunda oluşan net menkul kıymet borç veya alacakları karşılığında nakit alacak veya borçlar oluşturulur.

Günlük netleştirme uygulanır. Temerrüt hali haricinde, günler arasında yükümlülük ve alacak geçişi mümkün değildir.

Teslim karşılığı ödeme: Aracı kurumlar takas merkezine olan borçlarını kapatmadıkça, takastan olan alacakları kendilerine ödenmez.

Takas yükümlülüklerinin kısmi olarak yerine getirilmesi de mümkün olup, Takasbank tarafından belirlenen zamanlarda kısmi olarak yerine getirilen yükümlülük karşılığında kısmi takas yapılır.

Kaydı takas: Takasa olan nakit / kıymet borçları hesaben ödenir.

Takas alacakları da üyelerin Takasbank ve Merkezi Kayıt Kuruluşu'ndaki ilgili hesaplarına aktarılır.

Merkezi takas: Piyasa'da yapılan bütün işlemlerin takası, Kurulca getirilen istisnalar hariç, Takasbank tarafından gerçekleştirilir.

Ancak, **Toptan Satışlar Pazarı**'nda gerçekleşen işlemleri takası, alıcı ve satıcının isteği Borsa İstanbul'un uygun görmesi üzerine Takasbank dışında üyeler arasında gerçekleştirilebilmektedir.

Aynı gün valörlü işlemler: Prensip olarak takas gününde takas borcunu kapatan aracı kurumlar, aynı gün içinde takas alacaklarını alırlar. Günler arasında borç alacak geçişi yapılmaz.

Pay Piyasası Brüt Takas İşlemleri

❖ Kurul, Borsa veya piyasa işleticisinin, netleştirme işlemi yapılmadan takas yükümlülüklerinin yerine getirilmesine;

- ✓ piyasa,
- ✓ pazar,
- ✓ platform,
- ✓ menkul kıymet veya
- ✓ yatırımcı

bazında brüt takas uygulanmasına,

- ❖ blok satış ve özel emir işlemlerinin takasının netleştirme dışında tutulmasına,
- ❖ netleştirmenin sadece iki üye arasındaki işlemlerde yapılmasına veya
- ❖ belirli nitelikteki işlemlerin netleştirme/brüt takas dışında bırakılmasına

karar vermesi halinde; ilgili işlemler ayrılarak netleştirmeye/brüt takasa dâhil edilmez.

Üye, piyasada gerçekleştirmiş olduğu satış işlemi toplamı kadar menkul kıymet borçlu, karşılığındaki nakit tutarının toplamı kadar nakit alacaklı; alış işlemlerinin toplam tutarı kadar nakit borçlu, karşılığındaki toplam menkul kıymet adedi kadar menkul kıymet alacaklı olur. Borç/alacak kayıtları müşteri ve portföy ayırımı gözetilerek oluşturulur.

Brüt Takasa konu menkul kıymet ve nakit alacakları, takas süresinin sonrasında dağıtılır.

7.2. Pay Piyasası Takas Süreci

T (Borsa İşlem Günü): Üyelerce Borsa'da gerçekleştirilen alım satım işlemlerine göre müşteri /portföy ayırımı da gözetilerek üye bazında anlık takas pozisyonları oluşturulur. Bu pozisyonlar işlemler devam ettiği sürece (seans sonuna kadar) sürekli güncellenir. Oluşan pozisyonlar anlık olarak üyeler tarafından da izlenebilir. Gün sonunda portföy ve müşteri bazında net takas pozisyonları oluşur.

Oluşan pozisyonlara göre oluşan yatırımcı (müşteri) net alış satış bilgilerine göre Merkezi Kayıt Kuruluşu dosyası oluşturulur.

Merkezi Kayıt Kuruluşu sisteminde otomatik işlem yapılması için aracı kurumlar tarafından onay verilmesiyle borçlu müşterilere ait kıymetler takas için blokeye alınır. Bloke işlemi, müşteri serbest

alt hesabından (SERB) , Takas Amaçlı Virman Blokağı alt hesabına (TAVB) aktarım yapılarak gerçekleşir. Bakiyesi yetersiz hesaplarda, bakiye oluşukça kıymetler otomatik olarak blokeye alınır.

T+1 Günü: Borsa sözleşmelerinde, portföy/müşteri alanında, müşteri numarası ve acenta fon kodu (AFK) alanlarında hata olması durumunda aracı kurumlar, T+1 günü Takasbank Üye Terminal ekranlarından kendileri işlemler üzerinden düzeltme yapabilirler. Düzeltilmiş sözleşme bilgileri ile Takasbank sisteminde yeniden netleştirme yapılır ve yeni Merkezi Kayıt Kuruluşu dosyası oluşturulur. Takas pozisyonlarından netleşmiş takas talimatları T+1 gün sonunda oluşturulur.

Düzeltilme yapılmamış hatalı müşterilere ait takas işlemleri için, Merkezi Kayıt Kuruluşu sisteminde Aracı Kuruluş Hatalı Portföy İşlem Hesabı (AKHATAP) kullanılır.

T+2 Günü: T+1 gün sonunda oluşan takas talimatları, T+2 gün başı itibariyle üyeler tarafından izlenebilir.

Merkezi Kayıt Kuruluşu sisteminde; müşteri hesaplarında takas için blokeye alınan kıymetler takas günü (T+2) otomatik olarak serbestleşerek Aracı Kurum Takas Havuz hesabına(AKTAH) ve oradan da Takasbank Takas Havuz hesabına (TBTAH) aktarım yapılır. Takasbank Takas Havuz hesabına aktarılan kıymetler için Takasbank'a Aracı Kurum borç kapatma mesajı gönderilir. Takasbank sisteminde aracı kurum takas borcu kapatılır.

7.3. Nakit Takası

Üyeler takas borçlarını; Takasbank nezdindeki XXXX-22-1 nolu Pay Takas Borcu Hesabı'na ve XXXX-88-1 nolu Pay Brüt Takas Borcu Hesabı'na saat 16:45'e kadar yatırmak zorundadırlar.

Nakit borçlarının ödenmesi: Üyeler nakit takas borçlarını, aşağıdaki yöntemlerden biri veya birkaçını kullanarak kapatabilirler.

- EFT kanalıyla
- Takasbank nezdindeki başka bir hesaptan virman
- Diğer Piyasalardan olan alacakların mahsubu

* Nakit mahsup talimatları, talimatın verildiği gün EFT kapanış saatine kadar geçerli olup, EFT kapanış saatine kadar gerçekleştirilemeyen talimatlar geçerliliğini yitirir.

Nakit alacaklarının ödenmesi: Üyelerin, nakit takas alacaklarının ödenebilmesi için menkul kıymet yükümlülüklerini yerine getirmiş olmaları gerekmektedir.

Nakit takas alacakları, aracı kurumların Takasbank nezdindeki Serbest Cari hesaplarına (11) dağıtılır.

Aracı kurumlar serbest cari hesaplarına geçen tutarları;

- ✓ EFT ile başka bir bankaya gönderebilirler,
- ✓ Takasbank nezdinde başka bir hesaba gönderebilirler,
- ✓ Diğer piyasalardan kaynaklanan borçlarına mahsup yapabilirler.

7.4. Pay Piyasası Temerrüt İşlemleri

Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda gerçekleştirdikleri işlemlerin sonucunda doğan menkul kıymet ve nakit yükümlülüklerini takas tarihinde 16:45'e kadar yerine getirmeyen üyeler herhangi bir bildirim yapılmaksızın temerrüde düşmüş sayılırlar.

Temerrüt işlemleri **Takasbank** tarafından yürütülmektedir.

Temerrütün gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda;

- **Menkul kıymet borçları için,** kıymetin Merkezi Kayıt Kuruluşu sisteminde Takas Havuz hesabına aktarım saati,
- **Nakit borçları için;** EFT ile kapanıyorsa TCMB nezdindeki Takasbank "TIC" (Bankaların TCMB nezdindeki nakit hesapları) hesabına geçiş saati,
- **Virman ile kapanıyorsa** Takasbank nezdindeki borç kapama hesabına geçiş saati,

dikkate alınır.

Belirlenen süreler içinde yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeden, yerine getirilmeyen yükümlülük tutarı üzerinden, aşağıda belirtilen formül ile hesaplanan temerrüt faizi ve diğer yasal yükümlülükler tahsil olunur.

Temerrüt Formülü

$$= (\text{Matrah} * \text{Faiz Oranı} * \text{Gün}) / 360$$

- ❖ *Nakit için matrah:* Gecikmeli Kapatılan Tutar
- ❖ *Kıymet için matrah:* Adet * Fiyat (İşlem günü ağırlıklı ortalama fiyat)
- ❖ *Faiz Oranı:*
 - ✓ Borsa İstanbul Repo-Ters Repo Pazarı,
 - ✓ TCMB Bankalararası Para Piyasası ve
 - ✓ Takasbank Para Piyasası piyasalarında

oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından **en yüksek** olanıdır.

Yükümlülüğünün takas gününde takas son saatinden sonra

- ✓ 17:30'a kadar (17:30 dahil) yerine getirilmesi halinde **katsayı 1(bir)**,
- ✓ 17:31 ve daha sonra ya da izleyen günlerde yerine getirilmesi halinde ise **katsayı 3 (üç)**

olarak uygulanır.

Temerrüt faizi ile diğer yasal yükümlülükler, üyenin temerrüdünün kapandığı günü takip eden iş günü tahakkuk ettirilir.

Tahakkuk eden temerrüt faizinin, diğer yasal yükümlülükler ile birlikte tahakkuk tarihinden itibaren 3 iş günü içerisinde ödenmesi gerekir. Tahakkuk ettiği halde süresi içinde üye tarafından yatırılmayan temerrüt faizi ve diğer yasal yükümlülükler, takip eden iş günü üyenin Serbest Cari hesabından Takasbank tarafından re'sen tahsil edilir.

Temerrüt T+3 Günü

T+3 günü saat 11:00'a kadar hisse senedi veya nakit borcunu kapatamayan aracı kurumlar adına, Borsa İstanbul'da aynı gün valörlü alış veya satışlar yaptırılarak re'sen borç kapatma yoluna gidilir.

Temerrüt alış satış işlemleri, Borsa İstanbul'da **Temerrüt Sırası** açılarak gerçekleştirilir.

Mağduriyet Ödemesi

Temerrüt nedeniyle alacağını gecikmeli olarak alan üyeye, temerrüde düşen üyeden tahsil edilen temerrüt cezasının 2/3'ü ödenir. Mağduriyet ödemesi üyelerin Serbest Cari hesaplarına yapılır.

7.5. Pay Piyasası Risk ve Teminat Yönetimi

7.5.1. Risk Limitleri

Piyasa'da risk yönetimi Takasbank tarafından yapılır.

Piyasada yapılan risk yönetimi, Takasbank tarafından duyurulan zamanlarda, ilgili ana ait pozisyon ve teminat bakiyeleri ile bunlara ilişkin güncel fiyatlar kullanılarak yapılan risk ve teminat hesaplamalarını içerir.

Takasbank, MKT hizmeti verdiği piyasalarda Üyelere mali yeterlilikleri nispetinde risk limitleri tanımlar. Risk limitleri, Üyelerin MKT hizmeti verilen piyasalarda taşıdıkları pozisyonlar nedeniyle bulunması gereken teminat tutarları üzerinden belirlenir.

Risk limitleri MKT hizmeti verilen her bir Piyasa için ayrı ayrı olarak belirlenir. BISTECH sisteminde limit takibi belirlenen toplam tutar üzerinden yapılır.

Üyenin MKT hizmeti verilen tüm piyasalarda kendisi ve müşterileri için almış olduğu tüm pozisyonlardan kaynaklı toplam bulunması gereken teminatının risk limitini aşip aşmadığı gün içi risk hesaplama anlarında kontrol edilir.

7.5.2. Başlangıç ve Değişim Teminatları

Pay Piyasası'nda MKT hizmeti verilen menkul kıymet pozisyonlarından kaynaklanan risklerin karşılanması amacıyla üyelerden başlangıç ve değişim teminatı talep edilir.

Başlangıç teminatı, üyenin temerrüde düşmesi halinde, temerrüdün ortaya çıktığı andan çözümlenmesine kadar geçen sürede Piyasa'da meydana gelebilecek fiyat değişimlerini karşılamak için başlangıçta alınır.

Değişim teminatı ise, pozisyonların cari değerleri ile piyasa fiyatları arasındaki fark için talep edilir.

Başlangıç teminatına esas istatistiksel parametrelerin belirlenmesinde güven düzeyi %99,50, elde tutma süresi ise yeni yapılan işlemler için 2 gün olarak dikkate alınır. Hesaplamanın yapıldığı işlem gününden önce yapılan işlemlerin elde tutma süresi takasa kalan gün sayısına göre ölçeklendirilir. Takası aynı gün gerçekleşecek pozisyonların marjin hesaplamalarına konu parametrelerin saptanmasında elde tutma süresi olarak 1 gün kullanılır.

7.5.3. Teminatlandırma Yöntemi

Takasbank, portföy bazında teminatlandırma işlemlerinde portföy bazlı risk yönetimi algoritmasını baz alan **BISTECH Marjin Yöntemi**ni kullanır.

Üye :

- ✓ kendi portföyünden kaynaklanan teminat yükümlülüğünü kendisine ait,
- ✓ çoklu müşteri pozisyon hesaplarından kaynaklanan teminat yükümlülüğünü ise kendisine ait veya üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu teminatlardan,
- ✓ işlemci kuruluş portföyü veya müşteri pozisyonlarından kaynaklanan teminat yükümlülüğünü ise kendisine ait veya işlemci kuruluştan temin edilen işlemci kuruluşa ait veya işlemci kuruluşun üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu teminatlarla karşılamak zorundadır.

► Takasbank tarafından çoklu pozisyon hesapları ile ilişkilendirilmiş teminat hesaplarına üyeleri tarafından yatırılan teminatların Üyeye ait olduğu kabul edilir.

7.6. Payların Transfer İşlemleri

Serbest Virman

Kaydi Serbest Virman: Fon/Ortaklıklar adına açılan hesaplar, MKK sisteminde Takasbank üyesi altında müşteri hesabı niteliğindedir ve Takasbank nezdinde bulunan Fon/Ortaklık saklama hesapları bu hesaplarda izlenmektedir. Fon/Ortaklık hesabından yapılacak virman işlemi, fon/ortaklıklar tarafından Takas Ekranları kullanılarak gerçekleştirilir. Yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları adına yapılan işlemlere ilişkin borç kayıtları işleme aracılık eden üye ve menkul kıymet bazında sistem tarafından otomatik olarak oluşturulur. Otomatik oluşturulan virman kayıtları toplam satış miktarı kadar olmakta, netleştirilme yapılmamaktadır. Otomatik olarak oluşturulan virman kaydının tamamının gerçekleştirilmesi gerek-meyip, kısmi virman yapılması mümkündür. Borç kaydı dışında virman yapılmak istenmesi halinde; virman işlemi Takasbank'ın onayı ile gerçekleşir.

Fiziki Serbest Virman: Borsa İstanbul'da işlem görmeyen menkul kıymetler Takasbank nezdinde saklanmaktadır. Takasbank nezdinde hesabı olan aracı kurum, yatırım fonu veya yatırım ortaklıklarının müşteri hesaplarından Takasbank nezdindeki aracı kurum, yatırım fonu veya yatırım ortaklıklarının müşteri hesaplarına Borsa İstanbul'da işlem görmeyen menkul kıymetlerin aktarımı yapılmaktadır.

Şartlı Virman: Şartlı Virman Sistemi, aracı kurumlara müşteri hesapları arasında eşanlı kıymet ve nakit transfer imkanı sağlayan bir sistemdir.

- ✓ Normal ve parçalı olarak gerçekleştirilebilir.

- ✓ Üyeler farklı üyelerden şartlı virman alacakları ile diğer üyelerle olan şartlı virman yükümlülükleri arasında ilişki kurarak zincir oluşturabilmektedirler.
- ✓ İleri valörlü talimat girilebilmektedir.
- ✓ İleri valörlü girilen talimatlar girildikleri tarihte eşleşirler, ancak valör tarihinde borçların kapanmasıyla gerçekleşirler.

8. BIST Borçlanma Araçlarının Takas, Temerrüt ve Transfer İşlemleri

8.1. Kotasyon Yöntemi

İhraç edilecek olan menkul kıymetler için aşağıdaki kriterlere uygun olarak Takasbank tarafından ISIN (International Securities Identification Number) kodu tahsis edilmektedir.

ISIN kodu 12 Haneden oluşmaktadır. Kodun alan dağılımı aşağıdaki şekildedir.

- a) 1-2 hane ülke kodu
- b) 3. hane menkul kıymet türü
 - T: Devlet Tahvili
 - B: Hazine Bonosu
 - H: Halka Arz
 - G: GOS, KOI,
 - S: Özel sektör tahvili,
 - M: Likidite senetleri,
 - Q: Banka bonusu,
 - F:Finansman Bonosu,
 - D: Kira sertifikası,
 - P: Varlık teminatlı/varlığa dayalı menkul kıymet
- c) 4-9 hane devlet iç borçlanma senetlerinin itfa tarihi
- d) 10. Hane; para birimi bazında anapara, kupon veya kıymetin tamamı olduğunu gösterir.
 - T: Tüm menkul kıymet
 - A: Anapara
 - K: Kupon
 - F: Tüm kıymet (Döviz)
 - P: Anapara (Döviz)
 - C: Kupon (Döviz)
- e) 11. hane ihraç numarası
- f) 12.hane kontrol hanesi

Sermaye Piyasası Kurulu'nun Borçlanma Araçları Tebliği'nde (RG-18/2/2017-29983) yapılan değişiklik ile "Banka Bonosu" tanımını kaldırılarak tüm kısa vadeli borçlanma araçları "Finansman Bonosu" olarak tanımlanmıştır. 1 Haziran 2017 tarihinden itibaren üretilen ISIN kodlarında Banka Bonosu (Q) tanımlaması yapılmamaktadır.

Özel Sektör Tahvili, Finansman Bonoları Kotasyon Yöntemi

Özel sektör tahvili, finansman bonoları için ISIN kodunun alan dağılımı aşağıdaki şekildedir.

- a) 4 ila 7'nci haneler ihraççı şirket kodunu gösterir.
- b) 8 ila 10'uncu haneler kıymetin itfa tarihini gösterir. (8'inci hane ilgili ayı ifade eder. Her ay için 1'den başlayarak sıra numarası verilir. Bu hane Ocak için 1, Şubat için 2 olacaktır. Son 3 aya ait tanımlama ise ilgili ayın ilk harfi ile ifade edilecektir (Ekim için E, Kasım için K, Aralık için A). 9 ve 10'uncu haneler ise itfa yılını ifade eder.)
- c) 11'inci hane ihraç numarasını gösterir. (İtfa olacak ay içinde ihraç olan banka bonoları 1'den başlar 9'a kadar gider daha sonrası için A-Z harfleri kullanılır)
- d) 12'nci hane kontrol hanesidir.

8.3. Borçlanma Araçları Piyasası Pazarları

- a) Kesin Alım Satım Pazarı
- b) Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı
- c) Repo-Ters Repo Pazarı
- d) Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı

- e) Pay Senedi Repo Pazarı
- g) Taahhütlü İşlemler Pazarı
- h) Gözaltı Pazarı
- ı) Uluslararası Tahvil Pazarı
- i) Borsa İstanbul Para Piyasası
- j) Borsa İstanbul Swap Piyasası

8.3.1. Kesin Alım Satım Pazarı

Kesin Alım Satım Pazarı'nda,

Türk Lirası ve döviz ödemeli ihraç edilmiş;

- borçlanma araçları,
- menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirle dayalı borçlanma araçları,
- kira sertifikaları,
- likidite senetleri,
- gayrimenkul sertifikaları ile
- kotasyon düzenlemeleri çerçevesinde işlem görmesine karar verilen diğer sermaye piyasası araçları

işlem görebilir.

Kesin Alım Satım Pazarında *DİBS için 90 güne, diğer sermaye piyasası araçları için ise 30 güne kadar ileri valörlü işlem yapılması mümkündür.*

Kesin Alım Satım Pazarında Menkul kıymet satan üye, kıymetin piyasa değeri kadar nakit alacaklı, sattığı kıymetin nominal değeri kadar borçlu olur. Kıymet alan üye ise; aldığı kıymetin piyasa değeri kadar nakit borçlu, aldığı kıymetin nominal değeri kadar alacaklı olur.

8.3.2. Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı

Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı, SPK'nın düzenlemeleri çerçevesinde nitelikli yatırımcılara ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarının satış işlemlerinin gerçekleştirildiği pazardır.

Pazarda nitelikli yatırımcılara ihracı tamamlanan sermaye piyasası araçları, ihracın tamamlanmasını veya satış süresinin sona ermesini izleyen iş günü herhangi bir şart aranmaksızın Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarında nitelikli yatırımcılar arasında kot dışı olarak işlem görmeye başlar.

Kesin Alım Satım Pazarında gerçekleşen işlemlerin nitelikli yatırımcılar arasında gerçekleştirilmesi, Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri çerçevesinde söz konusu sermaye piyasası araçlarının konu olduğu emirlere aracılık eden aracı kuruluşların sorumluluğundadır.

8.3.3. Repo-Ters Repo Pazarı

Repo, önceden belirlenen bir tarihte, önceden belirlenen fiyattan geri alma taahhüdü vererek bir menkul kıymeti satma işlemidir. Ters Repo ise önceden belirlenen bir tarihte, önceden belirlenen fiyattan geri satma taahhüdü vererek bir menkul kıymeti satın almayı ifade eder.

Bu pazarda Sermaye Piyasası Kurulundan Repo – Ters repo işlemi yapabilmek için yetki belgesi alan ve Borçlanma Araçları Piyasasında işlem yapma yetkisi olan aracı kuruluşlar işlem yapabilmektedir.

Repo - Ters Repo Pazarında **7 güne kadar ileri Valörlü** (Valör 1) işlemler yapılabilmesi mümkündür. Repo bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

Zincirleme Repo: Borçlanma Araçları Piyasası Repo - Ters Repo Pazarından ters repo işlemi ile alınarak vade sonuna kadar 1101 nolu hesapta bloke olarak tutulan kıymetler, ters repo yapan üye tarafından Repo -Ters Repo pazarında başka bir repo işlemi karşı-

lığında kullanılabilir. Ancak ikinci repo işleminin vadesi birinci işlemin vadesinden en az bir gün önce olmalıdır.

Repo işlemi karşılığında teslim edilecek menkul kıymetlerin itfa ve kupon ödeme tarihlerinin işlemin bitiş valöründen sonra gelmesi gerekmektedir. Menkul kıymet yükümlülüğü, işlem tutarı ile orantılı olarak en çok beş farklı menkul kıymet ile yerine getirilebilir.

8.3.4. Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı

Pazar'da belirli bir menkul kıymet üzerinde geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemleri yapılır. Bu işlemlerde repo oranının yanısıra menkul kıymetin fiyatı da belirtilerek işlem yapılır.

İşlem sonrası menkul kıymetler bloke tutulmayarak alıcısına teslim edilir. Vade sonunda alıcının aynı tanım ve miktarda menkul kıymeti karşı tarafa iade edilmek üzere Taksabank'a teslimi esastır.

İşlemler aynı gün başlangıç valörlü veya en fazla 7 gün olmak kaydıyla ileri başlangıç valörlü olarak yapılabilir. Repo bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

8.3.5. Taahhütlü İşlemler Pazarı

Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda, işleme konu edilecek sermaye piyasası aracının önceden belirli olduğu, aynı gün veya ileri başlangıç valörlü geri alma taahhüdü ile satım ve geri satma taahhüdü ile alım işlemleri yapılır. Pazar'da, Hazine tarafından kurulan varlık kiralama şirketleri ile Hazine tarafından görevlendirilen kamu sermayeli kurumlarca kurulan varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen Türk Lirası ödemeli kira sertifikaları ve Borsa Yönetim Kurulu tarafından belirlenen diğer sermaye piyasası araçları işlem görebilir.

8.3.6. Pay Senedi Repo Pazarı

Pazarın amacı, organize piyasa içerisinde, paylar üzerinde repo yapılmasına ve sonrasında bu payların alıcıya teslimine olanak vermektir.

Bu pazarda Pay Piyasası'nda işlem gören, BIST 30 Endeksi'ne dahil paylardan Borsa Başkanlığı tarafından uygun görülenler repo işlemlerine konu olabilirler.

Üyeler portföy, fon ya da müşterileri hesabına işlemler gerçekleştirebilirler.

İşlem sonrası pay senetleri bloke tutulmayarak alıcısına teslim edilir. Vade sonunda alıcının aynı tanım ve miktarda payı karşı tarafa iade edilmek üzere Takasbank'a teslimi esastır.

İşlemler **aynı gün başlangıç valörlü veya en fazla 2 iş günü** olmak kaydıyla ileri başlangıç valörlü olarak yapılabilir. Repo bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

8.3.7. Uluslararası Tahvil Pazarı

Uluslararası Tahvil Pazarı'nda Türkiye Cumhuriyeti Hazinesi tarafından ihraç edilen ve Borsa İstanbul kotunda bulunan dış borçlanma araçları ("Eurotahvil") işlem görmektedir.

Uluslararası Tahvil Pazarı'nda alım satım işlemleri elektronik olarak çoklu fiyat-sürekli müzayede sistemine göre yapılmaktadır. Eurotahvillere ilişkin her bir döviz cinsinden ihraç edilen tahvillerde emirler aynı döviz cinsi ve 100 birim üzerinden fiyatlandırılmaktadır.

Pazar'da **asgari 1 (T+1), azami 15 gün (T+15)** ileri valörlü işlemler yapılabilmektedir.

8.3.8. Gözaltı Pazarı

Gözaltı Pazarı'nda daha önce Kesin Alım Satım Pazarı'nda işlem görürken kotasyon düzenlemeleri çerçevesinde Gözaltı Pazarı'nda işlem görmesine karar verilen sermaye piyasası araçları işlem görebilir. Kesin Alım Satım Pazarı işleyişine ilişkin valör süreleri, uygulanacak fiyat tipleri, emir giriş yöntemleri ile fiyat ve getiri adımlarına yönelik esaslar, Gözaltı Pazarı için de geçerlidir.

8.3.9. Borsa İstanbul Para Piyasası

Piyasa'da Türk Lirası fon arz ve talep eden banka ve aracı kurumların teminatlı borç alma ve verme işlemleri yapılır. Üyeler tarafından kendi portföyüne, yatırım fonu/yatırım ortaklığı hesabına, kamu kaynağı hesabına veya müşteri hesabına emir iletilir.

Piyasa'da **aynı gün ve bir iş günü ileri başlangıç valörlü işlemler** gerçekleştirilebilir. İşlemlerin bitiş valörü taraflarca serbestçe belirlenebilir.

Piyasa'da Takasbank merkezi karşı taraf olarak hizmet verir ve gerçekleşen işlemler için alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt eder.

8.3.9. Borsa İstanbul Swap Piyasası

Swap Piyasası'nda,

➤ Borsa düzenlemeleri uyarınca işlem yapma yetkisi verilmiş **bankalar** ve

➤ **TCMB**

işlem yapabilir.

Piyasada

➤ Türk Lirası ile Amerikan Doları,

➤ Türk Lirası ile Euro

cinsi yabancı para birimlerinin belirlenen koşullarda birbirleri ile değişimini amaçlayan swap işlemleri gerçekleştirilir.

Piyasada **sadece portföy hesabına** emir iletilir.

Borsa İstanbul Swap Piyasa'sında **aynı gün veya bir iş günü ileri başlangıç valörlü** emirler iletilir. Emirlerin **başlangıç ve bitiş valörü arasında en fazla 180 gün** olabilir. Başlangıç ve/veya bitiş valörünün işlem veya ilgili para birimi tatili olması durumunda başlangıç ve/veya bitiş valörü bir sonraki iş günü olur.

Piyasa'da Takasbank merkezi karşı taraf olarak hizmet verir ve gerçekleşen işlemler için alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt eder.

8.4. Borçlanma Araçları Piyasası Takas Prensipleri

Takasbank borçlanma araçları takas hizmeti çerçevesinde takas prensipleri

- ✓ netleştirme,
- ✓ teslim karşılığı ödeme ve
- ✓ kaydi takastır.

Netleştirme: Taahhütlü İşlemler Pazarı ve Uluslararası Tahvil Pazarındaki işlemler hariç Piyasa'da gerçekleştirilen işlemlerde net borç veya alacak tutarının hesaplanmasında, menkul kıymet bazında müşteri/portföy ayırımı da gözetilerek üyelerin Piyasada gerçekleştirdikleri işlemlerden kaynaklanan alacak ve borçlarının karşılıklı mahsup edilerek tek bir alacak veya borca dönüştürülerek **çok taraflı netleştirme** yönteminin uygulanması esastır.

Netleştirme sonucunda oluşan net menkul kıymet borç veya alacakları karşılığında nakit alacak veya borçlar oluşturulur.

Valör günü dikkate alınarak netleştirme uygulanır.

Temerrüt hali dışında günler arasında yükümlülük ve alacaklar netleştirilmez.

Taahhütlü İşlemler Pazarı ve Uluslararası Tahvil Pazarındaki işlemlerin takası işlem bazında gerçekleştirilir. Netleştirme yapılmaz.

Üyelerin, Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası Repo-Ters Repo Pazarı'ndan **ters repo ile satın aldıkları** kıymetler (zincirleme işlemler hariç) ilgili üyenin 1101 nolu Borsa İçi Ters Repo Teminat Deposunda Valör 2 tarihine kadar **bloke olarak** tutulur ve netleştirmeye dahil edilmez.

MKT hizmeti verilen pazarlar/menkul kıymetler ile MKT hizmeti verilmeyen pazarlar/ menkul kıymetlere (NCCP) ilişkin yükümlülükler ayrı ayrı netleştirilmeye tabi tutulur. Birlikte netleştirilmez.

Yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları Borsa İstanbul içinde işlem yapmaya yetkili olmadıklarından; yatırım fonları ve yatırım ortak-

İlklarına ait tüm takas işlemlerinden, işlemi gerçekleştiren üyeler sorumludur. Bu hesaplara ait borç kapama ve alacak dağıtım işlemleri, işlemi Borsa İstanbul'da gerçekleştiren üyenin hesabı üzerinden gerçekleştirilir. Ancak ters repo işlemi ile Borsa İstanbul'dan alınarak 1101 nolu depoda bloke olarak tutulan kıymetlere ilişkin işlemler sistem tarafından otomatik olarak ilgili yatırım fonu veya yatırım ortaklığının hesabına aktarılır.

Teslim Karşılığı Ödeme: Takas işlemlerinde teslim karşılığı ödeme prensibi uygulanır. Üyeler takas yükümlülüklerini yerine getirmedikleri sürece takas alacaklarını alamazlar. Ancak takas yükümlülüklerinin kısmi olarak yerine getirilmesi mümkün olup, Takasbank tarafından belirlenen zamanlarda kısmi olarak yerine getirilen yükümlülükler karşılığında kısmi mutabakat yapılır.

Kaydi Takas: Takasa olan nakit / kıymet borçları hesaben ödenir. Takas alacakları da üyelerin Takasbank'taki ve MKK'daki ilgili hesaplarına aktarılır.

8.5. Takas İşlemleri

Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda yapılan işlemlerin takası aynı gün (T+0), yabancı para ödemeli kıymetlerin takası ise 1 iş günü (T+1) sonra gerçekleştirilir. İleri valörle yapılan işlemler valör gününde takasa dahil edilir.

Takas süresi ve bu sürelerin değiştirilmesi, ilgili borsa ve piyasa işleticisinin görüşü alınarak piyasa bazında belirlenir.

Borçlanma Araçları Piyasası'nda gerçekleştirilen işlemler sonucu takasa olan nakit /kıymet yükümlülükler için temerrütsüz olarak son borç kapatma saati **16:45** olarak belirlenmiştir.

Nakit Takası: Üyeler Nakit Takas Borçlarını, işlem yapmış oldukları piyasa veya kıymete göre;

- XXXX-33-1
- XXXX-33NTL-1
- XXXX-33YP-10101 / 10120
- XXXX-33NYP-10101 / 10120
- XXXX-90-1

- XXXX-SKKR-1 hesaplarına **saat 16:45'e kadar** ödemeleri gerekmektedir.

Nakit Borçlarının Ödenmesi

Nakit Yükümlülükleri;

- ✓ EFT (Elektronik Fon Transferi) kanalıyla
- ✓ Takasbank nezdindeki kendi hesabından veya başka bir üye hesabından virman yoluyla
- ✓ Diğer Piyasalardan olan alacaklar için mahsup talimatı vererek yerine getirilebilir.

Pay Piyasası'ndan olan alacakların mahsubu için saat 14:30'a kadar

Takasbank Para Piyasalarından olan alacakların mahsubu için saat 15:45'e kadar

elektronik ortamda talimat verilmesi gerekmektedir. Mahsup talimatlarının belirtilen saatlerden sonra verilmesi mümkün değildir. Mahsup talimatları talimatın verildiği gün EFT kapanış saatine kadar geçerli olup, EFT kapanış saatine kadar gerçekleştirilemeyen talimatlar geçerliliğini yitirir. Mahsup talimatı verilmesine rağmen alacaklı olunan piyasadan alacağın aynı gün içerisinde alınamaması halinde borçlu üye takas borcunu aynı gün içerisinde ödemekle yükümlüdür.

Alacak Dağıtımı (Nakit Alacaklarının Ödenmesi)

Kapatılan nakit borçlar karşılığında, çalışacak olan gerçekleştirme prosesi (batch) ile üyeye ait nakit takas borcu kapatılır. (Karşılığındaki kıymetin ve üyenin borç/alacak durumuna bağlı olarak)

Kapanan borçlara göre (parçalı/tüm), takas talimatlarının durumları Takasbank ekranlarında (XCSD uygulaması) ve üye ekranlarında (CO/CW2 uygulamalarında) güncellenir. Güncellenen talimatların bağlı oldukları takas pozisyonları da aynı miktarda değiştirilir.

Nakit takas alacaklarının ödenebilmesi için menkul kıymet yükümlülüklerinin yerine getirilmesi gereklidir.

Kapatılan nakitler, alacaklı üye/üyelerin Takasbank nezdindeki XXXX-11-1 ve 11YP nolu serbest cari hesaplarına aktarılır.

Bankaların nakit takas alacakları TCMB nezdindeki TIC hesaplarına talimat vermelerine gerek olmaksızın aktarılır.

Üyeler serbest cari hesaplarına geçen tutarları;

- ✓ EFT ile başka bir bankaya gönderebilirler,
- ✓ Takasbank nezdinde başka bir hesaba gönderebilirler,
- ✓ Diğer piyasalardan kaynaklanan borçlarına mahsup edebilirler.

Kıymet Borçlarının Kapatılması

Borç kapatma işlemi, netleştirme esnasında otomatik olarak sistem tarafından yapılır. Üyelerin ilgili depo bakiyesi tüm borç için yeterli ise borcun tamamı, yeterli değil ise Depo hesabında bulunan nominal değerdeki kısım için borç kapatılır.

Netleştirme sonrasında otomatik olarak kapanmayan menkul kıymet borçları için, üyelerin kendi ekranları aracılığı ile borç kapatma işlemi yapmaları gerekmektedir.

Netleştirme esnasında bakiye yetersizliği nedeniyle borç kapatılamamış ise; borç kapatma yapılabilmesi için aşağıdaki yöntemlerden biri ile üye bakiyesinin oluşturulması gerekmektedir:

- ✓ Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi (EMKT) mesajlarıyla TCMB nezdindeki bir hesaptan ilgili hesaba devir,
- ✓ EMKT mesajı ile Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdindeki müşteri hesaplarından ilgili hesaba devir
- ✓ Başka bir aracı kuruluşun Takasbank nezdindeki hesabından virman,
- ✓ Üyenin Takasbank nezdindeki başka bir Depo hesabından virman,
- ✓ Özel Sektör Borçlanma Araçları için Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdindeki ilgili hesaba devir

Başka bir aracı kuruluşun Takasbank nezdindeki hesabından virman

Serbest virman: Takasbank nezdinde hesabı olan bir banka, aracı kurum, yatırım fonu veya yatırım ortaklığının çıkış yetkisi olan bir depo hesabından diğer bir banka, aracı kurum, yatırım fonu veya yatırım ortaklığının giriş yetkisi bulunan depo hesabına menkul kıymet aktarımını ifade eder.

Şartlı virman: Üyelerin İMKB Tahvil ve Bono Piyasası dışında (kendileri aralarında) gerçekleştirdikleri alım-satım işlemlerine ilişkin nakit ve menkul kıymet transferinin teslim karşılığı ödeme prensibi çerçevesinde hızlı ve güvenilir bir ortamda, karşı taraf riski üstlenmeden eşanlı olarak gerçekleştirilmesidir.

Kıymet alacaklarının dağıtımı

Üyelerin menkul kıymet takas alacaklarının ödenebilmesi için teslim karşılığı ödeme prensipleri çerçevesinde diğer menkul kıymet veya nakit yükümlülüklerinin yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Kapatılan kıymet borçlar karşılığında, çalışacak olan gerçekleştirme prosesi (batch) ile üyeye ait kıymet takas borcu kapatılır.

Kapanan borçlara göre (parçalı/tüm), takas talimatlarının durumları Takasbank ekranlarında (XCSD uygulaması) ve üye ekranlarında (CO/CW2 uygulamalarında) güncellenir. Güncellenen talimatların bağlı oldukları takas pozisyonları da aynı miktarda değiştirilir.

Üyeler ilgili hesaplarına geçen menkul kıymetleri;

- ✓ Bir bankanın TCMB nezdindeki hesaplarına gönderebilir,
- ✓ Kendi depoları arasında virman yapabilir,
- ✓ Başka bir üyenin Takasbank nezdindeki hesabına virmanlayabilir,

- ✓ Özel sektör borçlanma araçları kıymet alacakları sistem tarafından otomatik olarak üyenin Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdindeki Aracı Kurum Özel Sektör Tahvil Havuz hesabına (OSTH) aktarılır.

8.6. Takas Kesinliği

Takas kesinliği ilkesi uyarınca;

- Sermaye piyasası araçlarının takas talimat ve işlemleri ile ödeme işlemleri, merkezî takas kuruluşlarının üyelerinin faaliyetlerinin geçici ya da sürekli olarak durdurulması, idari ve adli merciler nezdinde tasfiye işlemlerine başlanması durumu da dâhil olmak üzere, geri alınamaz ve iptal edilemez.
- Üye kuruluşların gerek kendilerine, gerek müşterilerine ve gerekse üçüncü kişilere ait mal varlığı değerlerini teminat gösterdiği hâllerde, teminat konusu mal varlığı değerleri üzerinde üçüncü kişilerin istihkak ya da sınırlı aynı hak iddiaları merkezî takas kuruluşuna karşı ileri sürülemez.
- Merkezî takas kuruluşunun, takas ve merkezî karşı taraf olarak yerine getirdiği işlemleri nedeni ile teminat olarak aldığı mal varlığı değerleri üzerindeki hak ve yetkileri hiçbir şekilde sınırlandırılmaz.

8.7. Borçlanma Araçları Piyasası Temerrüt İşlemleri

BİST Borçlanma araçları piyasasında gerçekleştirilen işlemlerin sonucunda doğan menkul kıymet ve nakit yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeyen üyeler herhangi bir bildirim yapılmaksızın temerrüde düşmüş sayılırlar.

Nakit borçlarını kapatmak üzere Takasbank nezdindeki Tahvil Takas Nakit Borcu (33-1, 33NTL-1, 90-1, SKKR-1) hesabına

- ✓ EFT ile yapılan ödemelerde paranın Takasbank TCMB nezdindeki TIC (Turkish Interbank Clearing) hesabına geçiş saati,
- ✓ Takasbank nezdindeki hesaplardan virman yoluyla yapılan ödemelerde ise işlemin yapıldığı saat dikkate alınır.

Menkul kıymet yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde ise, üyelerin borç kapatma programını çalıştırarak borç kapatma işlemini gerçekleştirdikleri saat esas alınmaktadır.

Temerrüt cezaları;

Temerrüt ve ön temerrüt cezaları yükümlülüğün yerine getirilen saatlerine göre değişiklik gösterir.

Temerrüt faiz oranının hesaplanmasında baz alınacak oran;

- ✓ BİAŞ Repo–Ters Repo Pazarı,
- ✓ Takasbank Para Piyasası
- ✓ TCMB İnterbank Para Piyasası

Yukarıda yer alan piyasalarda oluşan 1 gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanı baz alınarak temerrüt cezası hesaplanır.

Temerrüt cezası, temerrüde düşülen tarih ile yükümlülüğün yerine getirildiği tarih arasındaki takvim günleri esas alınarak hesaplanır.

Temerrüt cezaları tahakkuk tarihinden itibaren 3 işgünü içerisinde ödenir.

a) Nakit (TL) ve Kıymet (TL/\$) temerrüt işlemleri

Saat Aralığı	Katsayı
16:46 – 17:00 (17.00 dahil)	0,25
17.01 – 17:30 (17.30 dahil)	0,50
17:31'den sonra aynı gün valörüyle	3,00
Valör tarihinden sonra	3,00

Temerrüt İadeleri

Nakit veya menkul kıymet alacaklı üyelere, valör gününde yapılamayan ödeme ve teslimler için Borsa İstanbul Repo – Ters Repo Pazarı, Takasbank Para Piyasası veya TCMB İnterbank Para Piyasası'nda oluşan 1 gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının **2 katı maâduriyet ödemesi** yapılır.

Bu ödemelerin yapılabilmesi için aynı gün valörüyle yapılamayan teslim ya da ödemenin

- ✓ Borsa İstanbul, Takasbank, Merkezi Kayıt Kuruluşu ve TCMB sisteminde oluşan sorunlardan kaynaklanmaması,
- ✓ temerrüde düşen üyenin yazılı itirazının geçersiz kabul edilerek temerrüt cezasının tahsili ve
- ✓ nakit/menkul kıymet alacaklı üyenin kendi takas yükümlülüklerini zamanında yerine getirmiş olması

gerekmektedir.

8.8. PAY SENEDİ REPO PAZARI'NA İLİŞKİN TAKAS ESASLARI

Pay Senedi Repo Pazarı'nda gerçekleşen işlemler müşteri bazında netleştirilerek MKK'ya gönderilmekte olup, borç kapatma alacak dağıtım işlemleri MKK nezdinde müşteri bazında gerçekleştirilmektedir.

Takas işlemleri ise üye bazında sonuçlandırılır.

Pay Senedi Repo Pazarı işlemleri mevcut Borçlanma Araçları Piyasası takas işlemleri ile netleştirilmez.

8.9. Borsa İstanbul Para Piyasası Genel Esasları ve Takası İşlemleri

Takasbank BİST Para Piyasası'nda Merkezi Karşı Taraf olarak hizmet vermektedir.

Risk ve Teminat Yönetimi;

- U= Portföy,
- D= Kamu Fonları/Kollektif Yatırım Kuruluşları/Müşteri detayında yapılmaktadır.

Teminat olarak

- DİBS ve
- Döviz

kabul edilmektedir.

İşlem öncesi ve işlem sonrası risk yönetimi yapılmaktadır.

- ✓ Tüm işlemlerin takası **T+0 Valörü** ile gerçekleştirilir.
- ✓ Teminat eksikliği takas günü saat **15:00'a kadar** tamamlanır.
- ✓ Takas ve teminat yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyelere temerrüt hükümleri uygulanır.

(T+0) günü üye bazında **risk grubu detayında netleştirme** yapılmaktadır.

Üyenin ilgili takas tarihi itibarıyla;

- **Üye (portföy) risk grubu:** Portföy hesabına gerçekleştirdiği işlemler bir risk grubunu (Üye)
- **Müşteri risk grubu:** Müşteri, Kollektif yatırım kuruluşları ve kamu fonları adına gerçekleştirdiği işlemler ise ayrı bir risk grubunu (Müşteri) oluşturur.

Bu kapsamda her üye için Üye ve Müşteri risk grupları bazında;

- ✓ borçlanmış olduğu tutar,
- ✓ borç vermiş olduğu tutar
- ✓ geri dönüşleri

dikkate alınarak netleştirme yapılır.

Yükümlülükler, her üye için Takasbank nezdinde bu piyasaya özgü açılacak özel borç kapatma hesabına (TLBBK) T+0 günü ödeme

yapılarak yerine getirilir. Teminat yükümlülüklerini yerine getiren üyelere alacak dağıtımı otomatik olarak yapılır. Havuz bakiyesinin toplam dağıtılabilir bakiye için yetersiz olması durumunda alacak dağıtımı oransal olarak yapılır.

Üyenin her iki risk grubuna da ait borcu olması durumunda kısmi olarak ödenen tutarlar öncelikle kolektif yatırım kuruluşları ve kamu fonlarının da yer aldığı "Müşteri" risk grubu borcunu kapatmak için kullanılır. Herhangi bir risk grubu için dağıtılan alacak; diğer risk grubundan borç olması halinde bu grubun borcunu kapatmak amacıyla kullanılır. Takas alacakları üyelerin Takasbank 11 nolu serbest cari hesaplarına dağıtılır.

8.9.1. Borsa İstanbul Para Para Piyasası Risk ve Teminat Yönetimi

- ✓ Takasbank, Piyasa'da gerçekleştirilen işlemlerde açık teklif yöntemiyle merkezi karşı taraftır.
- ✓ Piyasa'da gerçekleşen işlemlerde Takasbank'ın muhatabı Üyelerdir.
- ✓ Piyasa'da risk yönetimi Takasbank tarafından yapılır.
- ✓ Piyasa'da üyenin kendi adına yaptığı işlemler "Üye" hesabı altında, müşterileri adına yapmış olduğu işlemler ise "Müşteri" hesabı altında izlenir.
- ✓ Her bir hesaba ilişkin teminat gereksinimi ayrı ayrı hesaplanır ve her bir pozisyon hesabının teminat yeterliliği ayrı ayrı kontrol edilir.
- ✓ Piyasa'da işlem öncesi, işlem anı ve işlem sonrası risk yönetimi süreçleri uygulanır.

8.9.2. İşlem Öncesi Risk Yönetimi

Piyasada, işlem limiti olmayan hesaplar üzerinden emir iletimi yapılamaz.

İşlem limiti, pozisyon hesabı ile bağlantılı teminat hesabında yer alan "serbest teminat tutarı"nın "işlem öncesi risk parametresi"ne bölünmesi suretiyle hesaplanır.

İşlem öncesi risk parametresi, Takasbank tarafından asgari 1 yıllık veri seti ve % 99,50 güven düzeyi kullanılarak belirlenir, piyasa şartları da gözeticilerle üç ayda bir gözden geçirilir.

Takasbank tarafından belirlenen güncel "işlem öncesi risk" parametre değeri %5'tir.

Riskli bulunan emirler Takasbank'ın talebi doğrultusunda Borsa tarafından iptal edilebilir.

8.9.3. Başlangıç Teminatı, İşlem Anı ve Sonrası Risk Yönetimi

Borç veren üyenin teminat yükümlülüğü; borç verme işlemine konu tutarın, nakit takas havuzuna iletilmesine kadar geçen sürede "başlangıç teminatı" ile sınırlıdır.

Borç alma işlemlerinde ise, başlangıç teminatına ek olarak "anapara ve faiz tutarı" da teminatlandırılır.

Başlangıç teminatı, üyenin işlemin valör ya da vadesinde borcunu ifa etmediği durumda ortaya çıkan temerrüdün çözülmesine kadar geçecek sürede, diğer üyenin zararının tazmin edilmesi amacıyla tahsil edilir.

Başlangıç teminatı, emrin eşleşip işlemin gerçekleştiği anda hesaplanır ve ilgili teminat hesabına yansıtılır.

Başlangıç teminatı Takasbank tarafından asgari 1 yıllık veri seti ve % 99,50 güven düzeyi kullanılarak hesaplanır, piyasa şartları da gözeticilerle üç ayda bir gözden geçirilir.

Takasbank tarafından belirlenmiş olan güncel "başlangıç teminatı parametre" değeri %5'tir.

Borç alan hesaba, borç alınan tutarın aktarılması öncesinde, teminat yeterliliği Takasbank tarafından kontrol edilir. Teminatı yetersiz hesaplara takas alacakları "alacak dağıtım parametresi" (eksik teminattan alacak blokesi hesaplamasında kullanılan oran) kullanılarak, iskonto edilmesi sureti ile teminat yeterlilikleri ölçüsünde dağıtılır.

Alacak dağıtım parametresi, piyasa şartları dikkate alınarak belirlenir ve üç ayda bir gözden geçirilir. Takasbank tarafından belirlenmiş olan güncel "alacak dağıtım parametre" değeri %10'dur.

Hesaplara ilişkin teminat yeterliliği T+1 valörlü işlemlerin gerçekleşmesi için gerekli olan teminat gereksinimi de dahil olmak üzere, gün sonlarında hesaplanır ve üye ekranlarına yansıtılır.

Teminat tamamlama son saati ertesi işgünü saat 15:00 (15:00 dahil) 'dir. Bu saatten sonra teminatı yeterli olmayan hesaplar için temerrüt hükümleri uygulanır.

Takasbank, teminat yetersizliği bulunan hesaplara "gün içi teminat tamamlama çağrısı" da yapabilir. Gün içerisinde teminat tamamlama çağrısı yapılan üyelerin iki saat içerisinde teminat hesaplarında yeterli bakiyeyi bulundurması gerekir. Belirlenen saate kadar teminat yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeler için temerrüt hükümleri uygulanır.

Teminat gereksinimi hesaplanırken, farklı risk gruplarına ilişkin pozisyonlar arasında netleştirme yapılmaz.

9. TÜREV ARAÇLARDA TAKAS, UZLAŞMA VE FİZİKİ TESLİMAT

9.1. Takas İşlemleri

9.1.1. Takasbank'ın Sorumluluğu

Takasbank, piyasada gerçekleştirilen işlemlerde açık teklif yöntemiyle merkezi karşı taraftır. Alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı ise alıcı konumunda takasın tamamlanmasını taahhüt eder.

Takasbank; üyelerin piyasada yaptıkları işlemlerden kaynaklanan takas yükümlülüklerini merkezi karşı taraf olarak üstlenir.

Piyasada gerçekleşen işlemlerde Takasbank'ın muhatabı üyelerdir. Üyelerin müşterilerine karşı ve genel merkezi karşı taraf üyelerinin işlemci kuruluşlara karşı olan yükümlülüklerinden Takasbank sorumlu değildir.

9.1.2. Takasa İlişkin Genel Esaslar

Yapılacak tüm iş ve işlemlerde, işlemlerin üyelerin müşterilerine ait olup olmadığına bakılmaksızın, Takasbank tarafından sadece ilgili üye muhatap alınır.

Müşterilerine ait iş ve işlemlerde ilgili üyenin, müşterileri adına teminat tamamlama çağrısı dahil olmak üzere her türlü bildirim alma ve her türlü işlemi gerçekleştirme hususlarında tam yetkili olduğu kabul edilir.

Takasbank'ın, müşteri işlemleri için ilgili üyeye yapacağı teminat tamamlama çağrısına rağmen bu hesaplara ilişkin yükümlülüğün zamanında yerine getirilmemesi durumunda, müşterilere herhangi bir bildirim yapılmasına gerek olmaksızın müşteri hesapları üzerinde, temerrüdün sona erdirilmesi amacıyla pozisyonların re'sen kapatılması, nakit dışı teminatların nakde çevrilmesi dahil olmak üzere her türlü tasarrufla bulunmaya tam yetkili olduğu kabul edilir.

Üyelerin Takasbank nezdinde açtıkları portföy ve müşteri hesaplarında yer alan açık pozisyonları, Garanti Fonu katkılı ile nakit ve nakit dışı teminatları Takasbank tarafından güncelleme işlemine tabi tutulur. Takasbank hesap güncelleme işlemlerini gün içerisinde birden fazla kez de gerçekleştirebilir.

Piyasada gerçekleştirilen işlemlerin takasında Takasbank ile üye arasındaki ilişki açısından teslim karşılığı ödeme prensibi uygulanır.

Üye, teminat tamamlama çağrısından doğan borcunu takas süresi sonuna kadar kapatmakla yükümlüdür.

- ✓ Teminat yatırma, çekme,
- ✓ değerlendirme,
- ✓ hesap güncelleme ve
- ✓ yükümlülüklerin yerine getirilmesi işlemleri hesap bazında gerçekleştirilir.

Fiziki teslimata ilişkin kıymet takası yükümlülükleri.

- a) vadeli işlem sözleşmeleri için son işlem günü açık pozisyonlarda
b) opsiyon sözleşmeleri için ise günlük olarak kullanıma konu olan talimatlar üzerinden

sözleşme bazında yapılan netleştirme sonucunda ve **üye bazında** belirlenir. Fiziki teslimata konu dayanak varlıkların takas işlemleri Takasbank tarafından ve MKK nezdindeki hesaplar üzerinden **hesap bazında** gerçekleştirilir.

Fiziki teslimata ilişkin nakit takas yükümlülükleri.

- a) vadeli işlem sözleşmeleri için son işlem günü uzlaşma fiyatları,
b) opsiyon sözleşmeleri için ise sözleşmenin kullanım fiyatı esas alınarak hesaplanır.

9.1.3. Takas İşlemlerine İlişkin Süreler

Takas işlemleri, resmi tatil günleri dışında hafta içi her gün tam iş günlerinde aşağıdaki tablolarda yer aldığı şekilde gerçekleştirilir. Sistemde gerçekleştirilen tüm işlemlerde sistem saati esastır.

VIOP Takas İşlemleri Normal İşlem Gününe İlişkin İşlem Saatleri

Nema Dağıtım	07:30
Teminat Yatırma-Çekme Başlangıç Saati	08:00
Bir önceki iş günü eksi nakit nedeniyle dağıtılmayan karın dağıtım başlangıç saati	08:15 (T+1)
Eksi nakit kapama son saati	11:00
Marjin Kapama Son Saati (Temerrüt Başlangıç Saati)	15:00
TL Teminat Çekme Son Saati	15:40
Nemalandırma Son Saati	15:40
Nemalandırma Talimatı Verme Son Saati	15:40
DÖVİZ VİS ve OPS için Fiziki Teslimat Son Saati (Temerrüt Başlangıç Saati)	16:00
ELÜS Fiziki Teslimat Son Saati (Tem. Başlangıç Saati)	17:00
TL Dışı Teminat Çekme Son Saati	19:00
Teminat Yatırma Son Saati	19:00
MKK'da açılan hesapların BISTECH'e gönderilme son saati	18:15
Uzlaşma Fiyatı İlanı	19:00
Opsiyon Kullanım Talimatı Son Saati	19:20
Otomatik Opsiyon Kullanımını Reddetme Son Saati	19:20
BISTECH Hesap Açma/İlişkilendirme Son Saati	19:20+
Kesinleşmiş Kar/Zarar Hesaplama Saati (Günsonu döngüsü)	19:20+
Akşam döngüsü başlangıcı	19:30
Hesap Güncellemesi (Karların Eklenmesi/Zarar Tahsilatı) (Akşam döngüsü sonunda)	19:30+
Teminat Tamamlama Çağrısı (Akşam döngüsü sonunda)	19:30+
Çoklu Hesaplara Ait Pozisyonların Bildirilmesi	21:00
Takas Ekranındaki (TVİS) Gün Sonu İşlemleri	21:30+

9.1.4. Vade Sonu Uzlaştırma ve Fiziki Teslimat

Nakdi uzlaşmalı ve fiziki teslimatlı opsiyon sözleşmelerinde üyeler tarafından Takasbank'a herhangi bir kullanım bildirimi yapılmasına gerek olmaksızın, vade sonunda karda olan nakdi uzlaşmalı opsiyon sözleşmelerindeki pozisyonlar otomatik olarak kullanıma konu edilir ve oluşan kullanım kar/zarar tutarları üzerinden hesap güncelleştirme işlemleri yapılır, nakit ve kıymet borçları oluşturulur. Kârda olmayan nakdi uzlaşmalı vadeli işlem sözleşmeleri son işlem günlerinde seans içerisinde kapatılmazsa, gün sonu işlemleri neticesinde Takasbank tarafından, vade sonu uzlaşma fiyatı üzerinden ters işlem ile kapatılır.

Fiziki teslimatlı pay vadeli işlem sözleşmelerinde vade sonunda açık kalan pozisyonlar doğrudan fiziki teslimata tabi tutularak Borsa Pay Piyasasında üyenin ilgili müşteri veya portföy hesabı

üzerinden kıymete ait fiziki teslimat alacak ve borçları netleştirilerek **MKK nezdinde** tasfiye edilir.

ELÜS fiziki teslimat yükümlülükleri dolayısıyla kıymet borcu bulunan üye ilgili borcunu MKK sisteminde yerine getirir. Kıymet borcunu tamamlayan üye nakit alacağı Takasbank nezdindeki serbest hesabına aktarılır. Nakit borcu olan üye, ilgili yükümlülüğünü **Takasbank** nezdindeki serbest hesabı aracılığıyla yerine getirir.

ELÜS fiziki teslimat yükümlülükleri **hesap bazında netleştirilir** ve şartlı virman sistemi ile takas sonuçlandırılır.

Döviz fiziki teslimat yükümlülükleri dolayısıyla net döviz borcu olan Üye ilgili borcunu Takasbank'ın muhabir bankaları nezdindeki hesaplar aracılığıyla kapatır, net döviz alacakları ise Üyelerin Takasbank nezdindeki serbest döviz hesaplarına aktarılır. Borçlu Üye, valör tarihinde borçlu olduğu tutarı Takasbank'ın muhabir hesabına göndermekle yükümlüdür. Döviz borcunu ödeyen Üyenin Türk Lirası alacağı Takasbank nezdindeki serbest hesabına aktarılır. Türk Lirası borcu olan Üye ilgili borcunu Takasbank nezdindeki serbest hesabı aracılığı ile kapatır.

Kısmen yerine getirilen döviz fiziki teslimat yükümlülükler karşılığında takası sonuçlandırılan kayıtlara ait serbestleşen Türk Lirası alacakları da kısmi olarak ödenebilir. Takas alacak dağıtımları, dağıtım sırasındaki takas havuz bakiyeleri durumu ve üyelerin kalan yükümlülükleri dikkate alınarak yapılır.

Döviz dayalı ve fiziki teslimata konu vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde yarım iş günlerinde ve teslimata konu dövizin tatil olduğu günlerde takas gerçekleştirilmez.

Fiziki teslimatlı Devlet İç Borçlanma Senedi (DİBS) vadeli işlem sözleşmelerinde vade sonunda açık kalan pozisyonlar doğrudan fiziki teslimata tabi tutularak Borsa Borçlanma Araçları Piyasasında üyenin ilgili müşteri veya portföy hesabı üzerinden kıymete ait fiziki teslimat alacak ve borçları netleştirilerek takasa konu edilir.

9.2. Risk Yönetimi ve Teminatlandırma Esasları**9.2.1. Üç Katmanlı Risk Yönetimi**Piyasada

- "işlem öncesi",
- "işlem anı" ve
- "işlem sonrası"

olmak üzere üç katmanlı bir risk yönetimi sistemi uygulanır.

"İşlem öncesi risk yönetimi", emirlerin işleme dönüşme ihtimalleri dikkate alınarak hesaplanan risk parametreleri vasıtasıyla teminat yeterliliğinin kontrolü uygulamasıdır.

İşlem öncesi risk yönetimi uygulamasında kullanılan parametreler, Takasbank tarafından asgari 1 yıllık veri seti ve % 99,50 güven düzeyi kullanılarak belirlenir ve piyasa şartları da gözeticilerle üç ayda bir gözden geçirilir. Gerekli görülmesi halinde Takasbank üç aylık sürenin bitimini beklemeden piyasa şartları doğrultusunda işlem öncesi risk parametresini revize edebilir ve belirlenen parametre genel mektup ile üyelere duyurulur.

"İşlem anı risk yönetimi", emrin işleme dönüştüğü anda yapılan teminat kontrolü sürecidir.

İşlem anında risk hesaplamaları, yalnızca pozisyon değişimi olan hesaplar için yapılır.

"İşlem sonrası risk yönetimi", Takasbank tarafından duyurulan zamanlarda, ilgili ana ait pozisyon ve teminat bakiyeleri ile bunlara ilişkin güncel fiyatlar kullanılarak yapılan risk ve teminat hesaplamalarını içerir.

İşlem sonrası risk yönetimi katmanında, **her hesap için portföy bazlı teminatlandırma yöntemi** kullanılarak **"bulunması gereken teminat"** hesaplanır.

Piyasada gün sonlarında sürdürme seviyesi uygulaması yapılmaz. Gün içerisinde, bulunması gereken teminat değerinin belirli bir oranı Takasbank tarafından sürdürme seviyesi olarak dikkate alınabilir. Gün içi sürdürme seviyesine ilişkin oran (**mevcut durumda %80 olarak uygulanmaktadır**), Takasbank tarafından

piyasa şartları gözetilerek belirlenir ve genel mektup ile duyurulur. Takasbank, belirlenen oranın altında olmamak üzere üyeler bazında farklı teminat oranları belirleyebilir.

9.2.2. Pozisyon Limitleri

Piyasada

- "Sicil bazında pozisyon limiti",
- "Piyasa bazında pozisyon limiti" ve
- "Üye bazında pozisyon limiti"

olmak üzere üç tip pozisyon limiti uygulanabilir.

9.2.2.1. Sicil bazında pozisyon limiti

Sicil bazında pozisyon limiti, aynı dayanak varlığa bağlı tüm sözleşmeler için bir sicile bağlı tüm hesaplarda alınabilecek aynı yönlü pozisyonların karşılık gelebileceği azami dayanak varlık sayısıdır. Pozisyon limiti kontrollerinde aynı varlığa dayalı sözleşmelerdeki aynı yönlü pozisyonlar birlikte değerlendirilir ve yüksek olan miktar pozisyon limiti kontrolünde dikkate alınır. Aynı yönlü pozisyonlar aşağıdaki şekilde hesaplanır:

- ✓ Uzun Alım Opsiyonu Pozisyonu + Kısa Satım Opsiyonu Pozisyonu + Uzun Vadeli İşlem Pozisyonu veya
- ✓ Kısa Alım Opsiyonu Pozisyonu + Uzun Satım Opsiyonu Pozisyonu + Kısa Vadeli İşlem Pozisyonu

Sözleşme bazındaki limitler aşağıdaki şekilde uygulanır.

Sözleşme	Sicil bazında pozisyon limiti	Sicil bazında limitin aşılması halinde uygulanacak limit
Pay vadeli işlem ve opsiyon	Her dayanak varlık için MKK tarafından açıklanan fiili dolaşımdaki pay miktarının % 3'üne denk gelen dayanak varlık sayısıdır.	-
Tüm Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleri	Her dayanak varlık için genel mektupla duyurulacak maktu değerlerdir	Piyasadaki ilgili dayanak varlığa bağlı sözleşmelerde aynı yönlü toplam açık pozisyonun %10'udur

Müşterek hesapların almış olduğu pozisyon sayıları, tek bir sicil üzerinden takip edilir.

Sicil bazında maktu pozisyon limitleri **üye talebi üzerine 10 katına kadar arttırılabilir. 2 kattan fazla olan talepler için Borsanın** olumlu görüşü alınır.

Öz sermaye halinde ilgili dayanak varlık pozisyon limiti yeniden hesaplanır.

Pozisyon limiti kontrollerinde netleştirmeye konu teminat miktarı dikkate alınmaz.

Sicil bazında limit hesaplamasında dikkate alınan fiili dolaşımdaki pay adetleri **haftanın son iş günü** güncellenir.

Maktu olarak belirlenen limitler piyasa koşulları da gözetilerek **üç ayda bir** gözden geçirilir. Gerekli görülmesi halinde bir aylık sürenin bitimi beklemeden piyasa şartları doğrultusunda limitler revize edilir.

9.2.2.2. Piyasa bazında pozisyon limiti

Piyasa bazında pozisyon limiti, aynı dayanak varlığa bağlı tüm sözleşmeler için piyasadaki açık pozisyon toplamının karşılık gelebileceği azami dayanak varlık sayısıdır.

Pay vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde piyasa bazında pozisyon limiti, her dayanak varlık için MKK tarafından açıklanan **fiili dolaşımdaki pay miktarının %25'ine** denk gelecek dayanak varlık sayısıdır.

Piyasa bazında pozisyon limitleri aylık olarak güncellenir.

Ancak ilgili dayanak varlıkta özsermaye halleri olması durumunda, günlük olarak bildirilen fiili dolaşımdaki pay miktarına göre güncelleme yapılır.

Fiziki teslimata konu ELÜS'e dayalı vadeli işlem sözleşmelerinde piyasa bazında pozisyon limiti ilgili ürün bazında MKK tarafından **üç ayda bir bildirilen lisanslı depo kapasitenin %100'üne denk gelen tutarıdır.**

Fiziki teslimata konu olmayan vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde **piyasa bazında pozisyon limiti uygulanmaz.**

Piyasa bazında pozisyon limitleri, Piyasa'da yaşanan gelişmeler ve Borsa İstanbul'un görüşü dikkate alınarak Takasbank tarafından yeniden belirlenebilir.

Piyasa bazında pozisyon limitleri sözleşmelerin vade sonu işleminin olumsuz etkilenmemesi amacıyla fiili dolaşımdaki pay miktarının %35'ine kadar arttırılabilir.

9.2.2.3. Üye bazında pozisyon limiti

Üye bazında pozisyon limiti aynı dayanak varlığa bağlı tüm sözleşmeler için bir üyeye bağlı tüm hesaplarda alınabilecek aynı yönlü pozisyonların karşılık gelebileceği azami dayanak varlık sayısıdır.

Üye bazında aynı dayanak varlığa bağlı tüm sözleşmeler için pozisyon limitleri, Piyasa'da yaşanan gelişmeler ve Borsa İstanbul'un görüşü dikkate alınarak Takasbank tarafından belirlenir.

9.2.3. Pozisyon Limit Aşımaları

Bir dayanak varlıkta pozisyon limitlerinin

- piyasa bazında aşılması durumunda tüm hesapların,
- sicil bazında aşılması durumunda ise ilgili sicile bağlı hesapların ilgili dayanak varlıkta **pozisyon artırıcı işlem yapmaları engellenir.** Pozisyon artırıcı emir iletimi engellenen hesapların ilgili dayanak varlıktaki mevcut tüm pasif emirleri BISTECH işlem sisteminde **otomatik olarak iptal edilir.** Sicil bazında pozisyon limit aşım kontrolleri **anlık** olarak yapılır. Piyasa bazında pozisyon limitlerinin aşım kontrolü ise **günde bir kez olmak üzere gün başında yapılır.**

Takasbank anlık kontrollerin haricinde, gün başlarında yaptığı kontroller neticesinde aşımın giderilmesi amacıyla ilgili üyelere bildirimde bulunur. Takasbank tarafından üyelere bildirimde bulunulması halinde, ilgili üye, limiti aşan pozisyonlarını kapatması konusunda müşterisine bildirimde bulunur. Limiti aşan pozisyonlar ilgili üye tarafından kapatılmadığı takdirde, Takasbank tarafından re'sen kapatılabilir. Limiti aşan pozisyonların re'sen kapatılması nedeniyle doğabilecek her türlü sorumluluk yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeye aittir.

9.2.4. Risk Limitleri

Takasbank, üyelere mali yeterlilikleri nispetinde risk limitleri tanımlar. Risk limitleri üyelerin taşıdıkları pozisyonlar ile bağlantılı bulunması gereken teminat tutarları üzerinden belirlenir.

Risk limitleri MKT hizmeti verilen her bir Piyasa için ayrı ayrı olarak belirlenir, BISTECH sisteminde limit takibi belirlenen toplam tutar üzerinden yapılır.

Her bir üye için tanınmış olan risk limiti o üyeye mahsustur ve Takasbank tarafından ilgili üyeye bildirilir.

Üyenin MKT hizmeti verilen tüm piyasalarda kendisi ve müşterileri için almış olduğu netleştirmeye konu teminat değerleri de dikkate alınarak bulunan tüm pozisyonlardan kaynaklı risk limiti hesaplamasına esas bulunması gereken teminat tutarının risk limitini aşım aşmadığı **gün sonu** risk hesaplama anında kontrol edilir.

Üyenin risk limitini aşması durumunda aşan kısım kademeli olarak aşağıda yer alan katsayılar ile çarpılır ve elde edilen toplam tutar, üyenin risk limitlerine ilişkin aşımardan kaynaklanan yükümlülüklerinin takip edildiği **"ilave işlem teminatı"** hesabına yansıtılır. İlave işlem teminatı hesabında teminat açığı olan üyeye elektronik ortamda **teminat tamamlama çağrısı** yapılır. İlave işlem teminatı yükümlülüğünün, **teminat tamamlama çağrısını takip eden iş günü saat 15:00'a kadar** yerine getirilmemesi durumunda temerrüt hükümleri uygulanır.

Bir Üyeye ait tüm hesaplardaki bulunması gereken teminatların toplamının üyenin risk limitine oranı ve ilgili oranlara denk gelen

katsayılarla ilgili piyasaya ait MKT prosedüründe yer verilmiştir. Her bir aralığa denk gelen tutarlar münhasıran o aralık için belirlenmiş katsayılar ile çarpılarak limit aşımı sonucu talep edilecek ilave teminat tutarı toplamına ulaşılır.

Risk/Limit oranının gün sonu risk hesaplama anı için yapılan kontrollerde **%200'ü** aşması durumunda ise, VİOP'ta risk limiti hesaplamasına esas bulunması gereken teminat tutarlarının VİOP için tahsis edilen limitin %200'ünü aşmış aşmadığı ayrıca kontrol edilir. Risk/limit oranı ile VİOP limitindeki aşımaların her ikisinin de **%200 oranını aşması durumunda** teminat bakiyelerinin yeterli olup olmadığına bakılmaksızın üyenin VİOP'taki tüm hesapları üzerinden pozisyon artırıcı emir iletimi engellenir. Emir iletimi engellenen hesapların mevcut tüm pasif emirleri BISTECH işlem sisteminde otomatik olarak iptal edilir. Bir sonraki gün sonunda yapılan kontrollerde ilgili üyenin Risk/Limit oranının %200'ün altına inmesi veya VİOP'ta risk limiti hesaplamasına esas bulunması gereken teminat tutarlarının VİOP için tahsis edilen limitin, %200'ünün altına inmesi durumunda, pozisyon artırıcı emir iletimine tekrar izin verilir.

9.3. Kar ve Zararın Hesaplanması

Piyasa'da yapılan işlemler sonucunda oluşan pozisyonlardan kaynaklanan kar/zarar hesaplamaları Takasbank tarafından gerçekleştirilir. Hesaplamalar, Takasbank tarafından **BISTECH sistemi** üzerinden üyelere raporlanır.

Seans sonrasında, hesaplara aktarılabilecek/hesaplardan tahsil edilecek kar/zarar rakamları **gün sonu uzlaşma fiyatlarına göre** kesil实现. Seans süresince, zamanlaması Takasbank tarafından belirlenen risk hesaplama anlarında açık pozisyon taşıyan tüm hesaplar için sistemde yayınlanan en son fiyatlar kullanılarak, gün içi kar/zarar hesaplaması yapılır. Hesaplanan gün içi zarar tutarları, hesaba ilişkin işlem sonrası risk yönetimi katmanında hesaplanan risk tutarını artırır, geçici kârlar ise azaltır.

9.3.1. Kar ve Zararın Hesaplara Yansıtılması

Seans kapanışından sonra vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerine ait gün sonu uzlaşma fiyatları belirlenir ve Takasbank tarafından, piyasada yapılan işlemler sonucunda oluşan **zararlar ve prim borçları ile kârlar ve prim alacakları işlemlerin gerçekleştiği günün (T) sonunda, tüm hesaplara yansıtılır**. Toplam değerlendirilmiş teminatı, bulunması gereken teminat seviyesinin altına düşen hesaplar için Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj ve raporlama yoluyla "teminat tamamlama çağrısı" yapılır.

Pozisyonlar dolayısıyla elde edilen **kârlar, ilgili hesaplara T gününden başlayarak T+1 günü "Eksi Nakit Kapama son saati"ne kadar dağıtılır**. Dağıtım için Takasbank kar zarar havuzunda eksik bakiyenin olması durumunda kârlar, kar alacağı en düşükten en yükseğe doğru bir sıralama yapılarak kısmen dağıtılır.

9.4. Teminatlara İlişkin Esaslar

9.4.1. İşlem Teminatı

Üyeler tarafından, işlem teminatı yükümlülüklerinin yerine getirilmesi amacıyla aşağıdaki varlıklar kullanılabilir.

- ✓ Nakit Türk Lirası
- ✓ Konvertibl döviz,
- ✓ Devlet İç Borçlanma Senedi,
- ✓ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)
- ✓ İpotek teminatlı menkul kıymet, ipoteğe dayalı menkul kıymet, varlık teminatlı menkul kıymet, varlığa dayalı menkul kıymet
- ✓ BIST 100 endeksinde bulunan pay senetleri,
- ✓ Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları,
- ✓ Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları,
- ✓ **Para piyasası şemsiye fonu payları**
- ✓ T.C. Hazine Varlık Kiralama Anonim Şirketi tarafından ihraç edilen kira sertifikaları,
- ✓ Borsalarda işlem gören standartta altın,
- ✓ Borsa İstanbul AŞ payları,
- ✓ Elektronik Ürün Senedi,

- ✓ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından ihraç edilen emtia sertifikaları (altına dayalı).
- ✓ Borsa Yatırım Fonu Payları

9.4.1.2. İşlem teminatı kompozisyonu ve değerlendirme katsayıları

Piyasada yeni bir pozisyon açılması durumunda, bulundurulması gereken teminatının **en az %50'sinin nakit Türk Lirası** teminattan oluşması gerekir. Takasbank Yönetim Kurulu Piyasa'daki gelişmelere göre bu oranı değiştirmeye yetkilidir.

Türk Lirası dışında teminata kabul edilecek diğer varlıklar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Teminat Çeşidi	Grup Limiti	Alt Grup Limiti (Grup Limiti Yüzdesi Olarak)
Nakit Türk Lirası	En Fazla %100	-
Konvertibl Döviz(USD/EUR/GBP)	En Fazla %50	-
Devlet İç Borçlanma Senedi	En Fazla %50	%50 (ISIN Bazlı)
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)	En Fazla %50	%50 (ISIN Bazlı)
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. Tarafından İhraç Edilen Kira Sertifikaları	En Fazla %50	%25 (ISIN Bazlı)
BIST 100 endeksinde bulunan pay senetleri	En Fazla %50	%100
Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları	En Fazla %50	%20
Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları	En Fazla %50	%20
Borsalarda İşlem Gören Standartta Altın	En Fazla %25	-
İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	En Fazla %50	%40
Borsa İstanbul A.Ş. payları	En Fazla %50	-

9.4.1.3. İşlem teminatlarının değerlerinin güncellenmesi

Teminat olarak kabul edilen varlıklar, güncel piyasa fiyatları ile değerlendirilmelerini teminen Takasbank tarafından belirlenen fiyatlar üzerinden **gün içerisinde**

- ✓ risk hesaplama anlarında,
- ✓ teminat yatırma ve çekme işlemlerinde ve
- ✓ her işlem günü sonunda

değerlemeye tabi tutulur.

9.4.1.4. Teminat yatırma veya çekme işlemleri

Teminat yatırma/çekme işlemleri üye ekranlarından Takasbank uygulamaları üzerinden, yatırma/çekme talimatını giren üye ile bu talimatı onaylayanların farklı yetkili kullanıcılar olması prensibi çerçevesinde iki aşamalı şekilde gerçekleştirilir. Teminat yatırma çekme işlemleri **elektronik ortamda** yapılır.

Teminat yatırma ve çekme işlemleri, ilgili varlığa ait üye serbest hesaplarından veya serbest hesaplarına elektronik virman yapılması suretiyle gerçekleştirilir. Hesapların güncellenmesi sonucunda, bir hesaptaki teminat tutarının bulunması gereken teminat tutarını aşması halinde, **aşan kısım çekilebilir**. Teminat çekme işlemlerinde, ilgili hesapta pozisyon bulunması durumunda, teminat kompozisyonunun bozulmasına neden olacak teminat çekme talepleri reddedilir.

9.4.1.6. Teminat tamamlama çağrısı

9.4.1.6.1. Gün içi Teminat Tamamlama Çağrısı

Gün içerisinde bir hesaba ilişkin toplam bulunması gereken teminat tutarının o hesaba ilişkin toplam değerlendirilmiş teminata oranının veya nakit teminat açığının Takasbank tarafından belirlenen kriterlerleri aşması durumunda, söz konusu aşımaların tamamlanmasını teminen Takasbank tarafından **gün içi teminat tamamlama çağrısı** yapılabilir. Bu hesaplar üzerinden **teminat tamamlama çağrısına konu yükümlülük yerine getirilene kadar pozisyon artırıcı emir iletimine izin verilmez**.

Teminat tamamlama çağrısına konu yükümlülüklerin, **iki saat içerisinde** ilgili hesaba yatırılması gerekir. Bu süre zarfında yerine getirilemeyen yükümlülükler için temerrüt hükümleri uygulanır.

9.4.1.6.2. Gün Sonu Teminat Tamamlama Çağrısı

Teminat tutarı, bulunması gereken teminat seviyesinin altına düşen veya TL teminat açığı bulunan hesaplar için teminat tamamlama çağrısı yapılır.

Teminat tamamlama çağrısına konu tutar, Takas terminallerinde teminat tamamlama çağrısı olarak ilan edilerek üyelere bildirilir.

Üyeler teminat tamamlama çağrısı yükümlülüklerini, **bir sonraki işlem günü en geç saat 15:00'a kadar** yerine getirmek zorundadırlar. **Fiziki teslimatlı** döviz yükümlülüklerinin takip edildiği hesapların teminat tamamlama son saati ise **11:00'dır**. Gün sonu teminat tamamlama çağrısı hesaplanırken akşam seansında gerçekleşen işlemler dikkate alınmaz. Bu işlemler bir sonraki iş gününe ait gün sonu döngüsüne dahil edilir. Teminat tamamlama çağrısı toplam teminat eksiği ve TL eksiği için yapılabilir. Her hâlıkârda teminat tamamlama çağrısına konu tutar TL olarak yatırılır.

Teminat tamamlama çağrısı bulunan veya temerrüde düşmüş hesaplar ancak nakit teminat yatırarak ve/veya bulunması gereken teminat değerini azaltıcı işlem yaparak teminat tamamlama çağrısı veya temerrüt statüsünden çıkabilirler.

9.4.2. Üyelik Teminatı

Takasbank'a olan aidat, ücret, komisyon ve diğer yükümlülüklerin kendilerine verilen süre içerisinde yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkabilecek zararların telafisi amacıyla, genel merkezi karşı taraf üyeleri ve doğrudan merkezi karşı taraf üyeleri üyelik teminatı yatırır. Bu tutar Piyasada yaşanan gelişmeler dikkate alınarak Takasbank yönetim kurulu tarafından yeniden belirlenebilir ve genel mektup aracılığı ile duyurulur.

Üyelik teminatı **Türk Lirası** olarak yatırılır.

Üyelerin Takasbank'a olan yükümlülüklerini yerine getirmemeleri durumunda, Takasbank ilgili tutarı üyelik teminatından tahsil eder. Söz konusu tahsilat sonrasında üye, üyelik teminatını **3 iş günü** içerisinde olması gereken tutara tamamlar. Eksik tutarın tamamlanmaması durumunda, söz konusu tutar üyeden re'sen tahsil edilir.

Üyeliğin sona ermesi durumunda, üyenin Takasbank'a olan tüm yükümlülüklerinin tasfiye edilmiş olması şartı ile üyelik teminatı iade edilir.

9.5. Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar

Takasbank, Piyasa'da vereceği MKT hizmeti kapsamında, üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili üyelerin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile oluşturulan bir garanti fonu kurar.

MKT üyelerinin garanti fonuna katılımı zorunludur.

MKT üyelerinin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve Takasbank tarafından talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur. Garanti Fonunun MKT Yönetmeliği, Yönerge ve Prosedür hükümleri çerçevesinde kullanılması durumunda, MKT üyelerinden yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarını geçmemek üzere ilave katkı payı yatırımları istenebilir. **1 Nisan-31 Mart tarihleri arasındaki bir yıllık dönem içinde üyelerden en fazla**

dört sefer ilave katkı payı yatırımları istenebilir. Bir seferde talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payı, her bir üye için, talebe mesnet teşkil eden temerrütlerin vuku bulduğu ay için hesaplanmış yatırılması gereken garanti fonu katkı payı tutarını aşamaz. İlave garanti fonu katkı payı tutarı, bir kez yatırılmış tutarın tamamı olarak veya dilimler halinde toplam yatırılmış tutarı geçmemek şartıyla birden çok kez talep edilebilir.

Temerrüde düşen Üyenin işlem teminatları, garanti fonu katkısı, varsa sigorta poliçelerinden yapılacak tazminler ve Takasbank tarafından Piyasa'da karşılanmış riskler için yapılan sermaye tahsis-i yetersiz kalmadıkça, diğer Üyelerin garanti fonu katkı paylarına başvurulamaz.

Garanti fonu, Takasbank tarafından temsil ve idare edilir. Garanti fonundaki varlıklar amacı dışında kullanılamaz. Üyeler tarafından garanti fonuna yatırılacak katkı paylarının, kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanması esastır.

9.5.1. Garanti Fonunun Büyüklüğü ve Üyelerce Yapılacak Katkı Payı Miktarı

Garanti fonunun büyüklüğü,

- ✓ en büyük açık pozisyona sahip üye ile
- ✓ ikinci ve üçüncü en büyük açık pozisyona sahip olan üyenin stres koşullarında birlikte temerrüdü

halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının **büyük olanından az olamaz.**

Kaynak ihtiyacı üyelerin, stres koşulları altında hesaplanan değişim teminatlarının da eklenmesi suretiyle hesaplanan, risklerinin işlem teminatları ile karşılanabilen kısmı dışında kalan bölümünden oluşur. Stres koşullarındaki riskin istatistiksel yöntemlerle tahmininde sırasıyla %99,9 güven düzeyi ve 2 ila 5 işgünü arasında elde tutma süresi kullanılır. Takasbank piyasa şartlarını, teminat yoğunlaşmalarını ve temerrüt yönetimi kaynaklarının yeterlilik düzeyini gözeterek, asgari garanti fonu yükümlülüğünü, istatistiksel olarak hesaplanan yükümlülüğünden daha yüksek belirleyebilir.

Üyelerin garanti fonuna yapacakları katkı, **sabit** ve taşınmış oldukları riskleri ile orantılı olarak hesaplanan **değişken** katkı paylarından oluşur. Bir üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı, sabit katkı payı tutarından az olamaz.

Üyelerin yatırımları gereken **sabit katkı payı tutarları, 2.500.000 TL'dir**. Bu tutar yılda en az bir kez, Piyasa, ulusal veya uluslararası ekonomide yaşanan gelişmeler dikkate alınarak gözden geçirilir ve gerekli görülmesi durumunda değiştirilebilir.

Garanti Fonuna Katkı Payı Olarak Kabul Edilebilecek Kıymetler

Garanti fonuna katkı payı olarak kabul edilecek kıymetler ile değerlendirme katsayıları prosedürde üyelere duyurulur.

Garanti fonu katkı payı olarak kullanılan nakit dışı varlıklar, işlem teminatına kabul edilen nakit dışı varlıklar ile aynı kurallar çerçevesinde değerlendirilir.

Bulunması gereken katkı payı toplamının en az **% 30'luk kısmının nakit Türk Lirası** olması zorunludur.

Nakit dışı teminatın kompozisyon sınırı hesaplaması toplam yatırılmış katkı payı üzerinden yapılır.

Garanti Fonu içindeki nakit dışı varlıklar üyenin talebi doğrultusunda günlük olarak değiştirilebilir. Nakit katkı payı fazlası günlük olarak çekilebilir.

9.6. Temerrüt Süreci

Aşağıdaki durumların varlığı halinde, başkaca bir ihbara gerek kalmaksızın ilgili üyenin temerrüde düştüğü kabul edilir.

- ✓ Takasbank tarafından açık pozisyonlara ilişkin hesap güncellemesi yapılmasından sonra oluşan **teminat tamamlama yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi**,
- ✓ Eksi nakit kapama yükümlülüğünün süresi içinde yerine getirilmemesi
- ✓ **Paya dayalı fiziki teslimata konu** sözleşmelere ilişkin takas yükümlülüğü Borsa Pay Piyasası düzenlemeleri çerçevesinde, **ELÜS'e dayalı fiziki teslimata konu sözleşmelerde ise vade sonunu takip eden beşinci işlem günü saat 17:00'a** (yarım iş günlerinde 14:00) kadar **yerine getirilmemesi**
- ✓ Yatırılmış garanti fonu ve ilave garanti fonu katkı payları tamamlama yükümlülüklerinin ilgili süreler içerisinde yerine getirilmemesi,
- ✓ Üyenin yükümlülüklerinin Takasbank tarafından kapatılmasına karar verilmesi.

Temerrüt durumunda, yükümlülüğün yerine getirilmesine kadar olan süre zarfında Takasbank tarafından temerrüde düşen üyenin ilgili hesaplarındaki teminatlarını çekmesine izin verilmez.

Takasbank tarafından üyeye temerrüt halini sona erdirmesi için en fazla temerrüt tarihini takip eden iş günü sonuna kadar süre verilebilir.

9.6.3. Temerrüt Cezası

- Takas,
- teminat yükümlülüğü ve
- garanti fonu katkı payı

yükümlülüğünü süresi içinde ödemeyerek temerrüde düşen üyenin yükümlülüğünün

- takas günü (T+1) saat 15:00'dan EFT kapanışına kadar kapatılması durumunda**, temerrüt tutarı üzerinden,
 - ✓ Borsa İstanbul tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında,
 - ✓ TCMB Bankalararası Para Piyasası' veya
 - ✓ Takasbank Para Piyasası'nda

oluşan **bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının % 50'si** oranında hesaplanan tutarda temerrüt cezası uygulanır.

- Takas günü (T+1) EFT kapanışından sonra kapatılan temerrüt tutarları için** ise söz konusu en yüksek olan oranın **2 katı** nispetinde temerrüt cezası uygulanır.

Eksi nakit kapama yükümlülüğünü süresi içinde ödemeyerek temerrüde düşen Üyeye, yükümlülüğün takas günü (T+1) saat 11:00'dan EFT kapanışına kadar kapatılması durumunda, temerrüt tutarı üzerinden, Borsa tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının % 50'si oranında hesaplanan tutarda temerrüt cezası uygulanır. Takas günü (T+1) EFT kapanışından sonra kapatılan temerrüt tutarları için ise söz konusu en yüksek olan oranın 2 katı nispetinde temerrüt cezası uygulanır.

Hesaplanan temerrüt cezası 50 TL'nin altında ise 50 TL minimum temerrüt cezası olarak tahakkuk ettirilir.

ELÜS'e dayalı fiziki teslimata konu sözleşmelerden dolayı temerrüde düşen üyeye, ilgili dayanak varlığın takas günü piyasa değeri üzerinden hesaplanan tutar üzerinden,

- takas günü şartlı virman son saatinden **EFT kapanışına kadar geçen süre için** Borsa İstanbul tarafından oluşturulan kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında, TCMB Bankalararası Para Piyasası veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının **% 50'si** oranında hesaplanan tutarda temerrüt faizi uygulanır uygulanır.
- Takas günü **EFT kapanışından sonra kapatılan temerrüt tutarları için** ise söz konusu en yüksek olan oranın **2 katı** nispetinde temerrüt faizi uygulanır.

Döviz dayalı ve fiziki teslimata konu vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden dolayı temerrüde düşen Üyeye yerine getirilmeyen yükümlülük tutarının; BİAŞ Repo Ters Repo Pazarı, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının, döviz cinsinden yükümlülüklerde USD için FED Fonlama Faiz Oranı (FED Funds rate), EUR için Avrupa Merkez Bankası Marjinal Borç Verme Faiz Oranı (ECB Marginal Lending Facility) esas alınır aşağıdaki tabloda yer alan katsayılar esas alınarak hesaplanacak tutarı kadar temerrüt faizi uygulanır.

Yükümlülük Türü	Saat Aralığı	Katsayı
Nakit/Kıymet (TL/USD/EUR)	16:00'dan sonra aynı gün valörüyle (16:00 dahil)	1
	Valör tarihinden sonra	3

Döviz dayalı ve fiziki teslimata konu vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden dolayı temerrütlerde temerrüt faizi aşağıdaki formül ile hesaplanır.

$$\text{Temerrüt Faizi} = \text{Matrah} * \text{Faiz Oranı} * \text{Gün} * \text{Katsayı} / 360$$

Matrah TL için: Gecikmeli Kapatılan Tutar

YP için: Gecikmeli Kapatılan Tutar * Kur

Kur: Takas tarihindeki TCMB Döviz Alış/Satış Kuru Ortalaması

10. İSTANBUL TAKAS VE SAKLAMA BANKASI A.Ş. TEMİNAT YÖNETİMİ

Merkezi karşı taraf hizmeti verilen piyasalarda, MKT kuruluşu garanti ettiği takasın tamamlanmasını teminen üyelerinden teminat alır.

Bu teminatlar temel olarak

- ✓ üyelik teminatı,
- ✓ işlem teminatı ve
- ✓ garanti fonu katkı payıdır.

Teminatlar nakit dışında Takasbank MKT Yönetmeliği'nde belirtilen finansal varlıklar şeklinde de yatırılabilir. Nakit dışındaki tüm finansal varlıklar, bu varlıkların olumsuz piyasa koşullarında meydana gelebilecek değer kaybını karşılar oranda bir iskonto ile teminat olarak değerlendirilir. Nakit dışındaki tüm finansal varlık gruplarına kompozisyon sınırlamaları da getirilir.

10.1. Teminat Yönetimi Teminat Tipleri

10.1.1. Üyelik Teminatı

Merkezi karşı taraf üyelerinden Takasbank'a olan aidat, ücret, komisyon ve diğer yükümlülüklerin kendilerine verilen süre içerisinde yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkabilecek zararların telafisi amacıyla alınabilecek teminat türüdür.

Merkezi karşı taraf hizmeti verilen **Ödünç Pay Piyasası (ÖPP)'nde üyelik teminatı uygulaması bulunmamaktadır.**

Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası (VİOP), BAP ve Pay Piyasası'nda Üyeler, Takasbank'a olan aidat, ücret, komisyon ve diğer yükümlülüklerin kendilerine verilen süre içerisinde yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkabilecek zararların telafisi amacıyla, Yönetim Kurulu tarafından belirlenen üyelik teminatını Türk Lirası olarak yatırmaktadırlar.

10.1.2. İşlem Teminatı

MKT hizmeti verilen piyasalarda işlem teminatı olarak kabul edilen varlıklar

İşlem Teminat Çeşidi	Pay	BAP	VİOP	Bist PP	ÖPP	Swap	Tezg. üstü
Nakit Türk Lirası	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Döviz (USD, EUR, GBP)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Devlet İç Borçlanma Senetleri	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro Tahvil	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
HMVKŞ Kira Sertifikası	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
BİST 100 Pay Senedi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hisse Senedi Şemsiye Fon Payı	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Borçlanma Araçları Şem.Fon Pay	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Para Piyasası Şemsiye Fonu Payları	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Borsalarda İşlem Gören Standartta Altın	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İTMK, İDMK, VTMK, VDMK	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Borsa İstanbul AŞ Payları	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Elektronik Ürün Senedi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müd. tarafından ihraç edilen emtia sertifikaları (altına dayalı)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Borsa Yatırım Fonu Payları	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
G7 ülkeleri tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri ile Euro tahviller	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

İşlem teminatları

- başlangıç,
- değişim ve
- fiziki teslimat teminatı

olarak üçe ayrılmaktadır.

10.1.2.1. Başlangıç teminatı

Başlangıç teminatı, gelecekte herhangi bir temerrüt durumunun ortaya çıktığı hallerde, temerrüdün ortaya çıktığı tarihten pozisyonların kapatılmasına kadarki süre içinde maruz kalınabilecek risklerin karşılanabilmesini teminen pozisyonun ilk açıldığı anda talep edilen teminatır.

Borsa İstanbul Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası, Borçlanma Araçları Piyasası ve Pay Piyasası'nda başlangıç teminatı hesaplamaları **BISTECH Marjin Yöntemi ile yapılır**. BISTECH Marjin Yöntemi, portföy bazlı risk yönetimi algoritmasını baz alır.

Ödünç Pay Piyasası' ve BİAŞ Para Piyasası'nda ise başlangıç teminatı hesaplamalarında tarihsel benzetim esaslı **Riske Maruz Değer (RMD)** yöntemi kullanılır.

Başlangıç teminatı hesaplamasında kullanılan parametrelerin belirlenmesinde dikkate alınması zorunlu asgari unsurlar Takasbank MKT Yönetmeliği'nde belirlenmiştir. Yönetmelik ile parametrelerin hesaplanmasında;

- ✓ Asgari %99'luk tek taraflı güven aralığının kullanılması,
- ✓ Elde tutma(nakde dönüştürme) süresinin asgari 2 iş günü olarak dikkate alınması,
- ✓ Volatilité hesaplamalarında kullanılacak tarihsel veri uzunluğunun temin edilebildiği ölçüde asgari 12 ayı kapsamaması zorunluluğu,

getirilmiştir.

10.1.2.2. Değişim teminatı

Değişim teminatı; mevcut pozisyonların piyasa fiyatlarıyla değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan farklar nedeniyle ihtiyaç duyulan teminatları ifade etmektedir.

Merkezi karşı taraf hizmeti verilen piyasalarda pozisyonların değer değişimleri **gün içi risk hesaplama anlarında** ve **her halükarda gün sonlarında** hesaplanır.

10.1.2.3. Fiziki teslimat teminatı

Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası'nda fiziki teslimata konu sözleşmelerde uygulanmaktadır. İşlemin vadesi geldiğinde başlayan takas süreci içerisinde, fiziki teslimat yükümlülüğünün yerine getirilmemesi olasılığına karşın, fiziki teslimata konu dayanak varlığın olası fiyat değişimleri dikkate alınarak hesaplanır.

10.2. Garanti Fonu

MKT hizmeti verilen piyasalarda MKT üyelerinden bir veya birkaçının temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili MKT üyelerinin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere garanti fonlarının kurulması MKT Yönetmeliği ile öngörülmüştür.

Üyelerin yatırılmış garanti fonu katkı payları en fazla riske sahip üye ile ikinci ve üçüncü en fazla riske sahip üyenin birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak toplam kaynak ihtiyacı toplamının üyelere taşıdıkları riskler nispetinde bölüştürülmesi suretiyle hesaplanmaktadır.

Toplam kaynak ihtiyacının belirlenmesinde üyelerin taşıdıkları açık pozisyonlarından kaynaklanan risk tutarlarının işlem teminatları ile karşılanamayan risk (uncovered risk) tutarları esas alınmaktadır.

Yatırılmış garanti fonu sabit (minimum) ve değişken olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

Piyasa bazında Asgari Garanti Fonu Katkı Payı (TL)	
Vadeli İşlem Opsiyon Piyasası	2.500.000
Pay Piyasası	150.000
Borçlanma Araçları Piyasası	500.000
BİAŞ Para Piyasası	50.000
Takasbank Ödünç Pay Piyasası	100.000
SWAP Piyasası	2.000.000
Tezgaah Üstü Türev Araç Piyasası	500.000

Temerrüt sonucu ortaya çıkan zararın temerrüt halinde kullanılabilir kaynak sıralamasında diğer üyelerin yatırılmış garanti fonu büyüklüğünü de aşan bir tutara erişmesi durumunda temerrüt etmemiş üyelerden ilave garanti fonu katkı payının talep edilmesi mümkündür. Talep edilebilecek ilave garanti

fonu katkı payının büyüklüğü ve talep sayısı ilgili piyasa prosedürlerinde belirlenmektedir.

MKT hizmeti verilen piyasalarda garanti fonu katkı payı olarak kabul edilecek varlıklar

Garanti Fonu Teminat Çeşidi	Pay	BAP	ViOP	Bist PP	ÖPP	Swap	Tezg. üstü
Nakit Türk Lirası	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Döviz (USD, EUR, GBP)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Devlet İç Borçlanma Senetleri	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro Tahvil	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
HMVKŞ Kira Sertifikası	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
BIST 100 Pay Senedi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hisse Senedi Şemsiye Fon Payı	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Borçlanma Araçları Şem.Fon Pay	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Para Piyasası Şemsiye Fonu Payları	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Borsalarda İşlem Gören Standartta Altın	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İTMK, İDMK, VTMK, VDMK	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Borsa İstanbul AŞ Payları	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Elektronik Ürün Senedi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından ihraç edilen emtia sertifikaları (altına dayalı)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Borsa Yatırım Fonu Payları	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
G7 ülkeleri tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri ile Euro tahviller	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

10.3. Teminata Kabul Edilen Varlıklar

MKT hizmeti verilen piyasalarda işlem teminatı ve garanti fonu katkı payı olarak teminata Türk Lirası ve konvertibl dövizin yanı sıra diğer finansal varlıklarında kabulü söz konusudur.

Takasbank tarafından teminat olarak alınacak varlıkların belirlenmesinde MKT hizmeti verilen piyasanın işleyiş dinamikleri dikkate alınmakta, kredi, likidite ve piyasa riski düşük olan varlıklara öncelik ve ağırlık verilmektedir.

10.3.1. ViOP'ta Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları

İşlem teminatları ve garanti fonu katkı payı olarak teminata kabul edilen varlıklar ile bu varlıklara ilişkin kompozisyon sınırları son sayfada yer alan tabloda verilmiştir. **İşlem teminatı** açısından, ViOP'ta hesaplanan toplam teminat gereksiniminin **en az %50'sinin TL** teminattan oluşması gerekir.

Garanti fonu katkı payı olarak bulunması gereken katkı payı toplamının **en az %30'luk kısmının nakit TL** olması zorunludur.

10.3.2. Pay Piyasası Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları

İşlem teminatları ve garanti fonu katkı payı olarak teminata kabul edilen varlıklar ile bu varlıklara ilişkin kompozisyon sınırları son sayfada yer alan tabloda verilmiştir. İşlem teminatı açısından, Pay Piyasasında hesaplanan toplam teminat gereksiniminin en az %10'nun Türk Lirası teminattan oluşması gerekir. Diğer varlıklar için son sayfada tabloda yer aldığı gibidir.

10.4. Teminat Değerlemesi ve Değerleme Katsayılarının Belirlenmesi

MKT olarak hizmet verilen tüm piyasalarda alınan teminata konu varlıkların öngörülen değerlendirilmiş tutarlarının bu varlıkların likide edilmesi sonrasında beklenen nakit düzeyini karşılar seviyede bulunması esastır. Bu kapsamda teminata kabul edilebilecek tüm varlık türleri için bu varlıkların olumsuz piyasa koşulları altında olası değer kaybını karşılayacak teminat değerlendirme katsayılarının belirlenmesi gereklidir.

Belirlenen teminat değerlendirme katsayılarının teminata kabul edilen varlıkların maruz olduğu

- ✓ Piyasa riski,
- ✓ likidite riski ve
- ✓ karşı taraf kredi riskini kavraması zaruridir.

Teminat Değerleme Katsayısı

$$= 1 - (\text{Piyasa Riski} + \text{Likidite Riski} + \text{Kredi Riski})$$

Teminata kabul edilen bir varlık için belirlenen değerleme katsayısı, varlığın karşı karşıya olduğu piyasa, likidite ve karşı taraf kredi riski risk primlerini içermesi gerekmektedir. **Katsayıların belirlenmesinde**, finansal işlemlerde maruz kalınacak riskin belirlenmesi için en sık kullanılan risk ölçüm yöntemi olan **riske maruz değer yaklaşımı** kullanılmaktadır.

RMD, elde tutulan bir portföy ya da varlık değerinin, faiz oranlarında, döviz kurlarında ve hisse senedi fiyatlarındaki dalgalanmalar nedeniyle meydana gelebilecek değişiklikler sonucunda maruz kalabileceği en yüksek zararı, belli bir zaman diliminde ve belli bir olasılık seviyesinde ifade eden ve muhtelif sayısal yöntemlerle tahmin edilen değeri ifade etmektedir.

RMD yöntemleri temelde

- parametrik ve
- simülasyon

bazlı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Bankacılık sektöründe dağılım bağımlılığı olmayan simülasyon tabanlı yöntemlerin daha sık kullanıldığı görülmektedir. Simülasyon bazlı yöntemler içinde de uygulama ve açıklama kolaylığı nedeniyle tarihsel benzetim/simülasyon yönteminin bir endüstri standardı haline geldiği görülmektedir.

Tarihsel benzetim yönteminde tarihin tekrerrüdeceği varsayımından yola çıkılmakta, senaryoların üretilmesinde risk faktörlerine ait geçmiş dönemde kaydedilmiş oynaklıklar kullanılmaktadır. Yöntem, olasılık dağılımı ile ilgili herhangi bir varsayım kullanmadığından, tarihi gözlem süresi içinde kaldıkları müddetçe, kriz veya olağandışı etkileri kavramada başarılıdır. Ayrıca risk hesaplaması için parametre tahmini yapılmadığından, volatilité ve korelasyonların hatalı tahmin edilmesi gibi önemli problemler de elimine edilmiştir olmaktadır.

Geçmişte oluşan fiyatlar, piyasa fiyat riski yanında, kredi riski (spesifik risk) ve likidite riski gibi diğer risk unsurlarından kaynaklanabilecek primleri de içermesi gerektiğinden, bu unsurlar için ayrıca tahmin yapılmamasından kaynaklanabilecek etkiler minimize edilmektedir.

Takasbank'ta, teminata kabul edilen varlıkların **değerleme katsayıları**, **Haziran ve Aralık aylarında yılda iki kez gözden geçirilmekte**,

ayrıca teminatlara ilişkin **kompozisyon limitleri yılda bir kez teminatların risklilik durumları ve piyasa işleyişi dikkate alınarak değerlendirilmektedir.**

Merkezi karşı taraf hizmeti verilen piyasalarda aynı teminat değerleme katsayıları uygulanmaktadır.

teminata kabul edilen varlıkların değerlemesinde kullanılan katsayılar

Teminat Çeşidi	Teminat Değerleme Katsayısı
Nakit Türk Lirası	%100
Konvertibl Döviz (USD)	%90
Konvertibl Döviz (EUR)	%89
Konvertibl Döviz (GBP)	%89
Devlet İç Borçlanma Senedi	0-1 Yıl %96 1-5 Yıl %84 5 ve üzeri %78
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond - USD)	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %89 10-30 Yıl %88 30 ve üzeri %86
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond - EUR)	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %89 10-30 Yıl %72 30 ve üzeri %72
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. tarafından ihraç edilen kira sertifikaları	0-1 Yıl %95 1-5 Yıl %82 5 Yıl ve üzeri %82

BIST 100 endeksinde bulunan pay senetleri	BIST 30 %83, BIST 100 %79
Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları	%89
Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları	%92
Para Piyasası Şemsiye Fonu Payları	%97
Borsada İşlem Gören Standartta Altın	%87
İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipotége dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	0-1 Yıl %95 1-5 Yıl %82 5 Yıl ve üzeri %82
Borsa İstanbul A.Ş. payları	%100
ABD tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %88 10-30 Yıl %87 30 ve üzeri %87
Almanya tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %89 10-30 Yıl %88 30 ve üzeri %88

Belirlenen katsayılar teminatların cari değerinin bulunması aşamasında kullanılmaktadır.

Teminat değerlemesinin en güncel fiyatlar ile yapılması esastır. Fiyat oluşmayan varlıklar için Takasbank tarafından belirlenen modeller yardımıyla teorik fiyat hesaplaması yapılabilmektedir.

$$\text{Teminat Değeri} = \text{Teminatın Piyasa Değeri} \times \text{Değerleme Katsayısı}$$

10.5. Teminatlara Yönelik Genel Esaslar

- ✓ MKT üyeleri, kendileri veya müşterileri adına aldıkları pozisyonlar için Takasbank tarafından kullanılan ve ilgili piyasa yönergeleriyle belirlenen yöntemler çerçevesinde hesaplanan tutarda teminatı Takasbank tarafından belirlenen hesap ve/veya hesaplara yatırmak zorundadırlar.
- ✓ MKT üyesine bağlı tekil pozisyon hesaplarında izlenen müşteri pozisyonlarıyla ilişkili teminatlar sadece ilgili müşterinin yükümlülüklerinin tasfiyesinde kullanılabilir.
- ✓ Takasbank; SPK tarafından onaylanan piyasa yönergelerinde yer alan oran veya tutarların altında kalmamak kaydıyla MKT hizmeti verdiği piyasa, sermaye piyasası aracı veya üye bazında farklı teminat oran ve tutarları belirleyebilir.
- ✓ Takasbank tarafından MKT hizmeti verilen piyasalarda alınan teminatlar; Takasbank'ın varlıklarından ayrı olarak izlenir.
- ✓ MKT üyelerince Takasbank'a yatırılan müşteri teminatları, bağlı oldukları pozisyon hesaplarıyla ilişkilendirilir ve MKT üyeleri adına açılan teminat hesaplarında her bir müşteri için ayrı ayrı açılan alt hesaplarda izlenir. Hesaplara yatırılan teminat yükümlülüğünü aşan fazla teminatların da ilgili hesap sahibine ait olduğu kabul edilir ve bu teminatlarla aynı esaslar çerçevesinde değerlendirilir.
- ✓ MKT üyesine bağlı müşteri hesaplarındaki teminat açıklarının tamamlanmasından ilgili **MKT üyesi sorumludur.**
- ✓ Hesapların güncellenmesi sonucunda pozisyonların ve/veya teminatların değerlerinin değişmesi veya diğer nedenlerle teminatların ilgili piyasa yönergelerinde belirlenen seviyenin altına düşmesi durumlarında, Takasbank tarafından ilgili MKT üyesine teminat tamamlama çağrısı yapılır.
- ✓ Teminat tamamlama çağrıları, esasları piyasa yönergeleriyle belirlenen elektronik bir sistem aracılığı ile yapılır. Takasbank'ın teminat tamamlama çağrısını elektronik bir sistem aracılığıyla göndermesi durumunda, MKT üyesinin başkaca bir ihbar ve bildirime gerek kalmaksızın çağrıyı aldığı kabul edilir. MKT üyesinin sorumluluğu, Takasbank tarafından yapılan teminat tamamlama çağrısının üyeye ulaştığı anda başlar.
- ✓ Takasbank, hesaplarda tutulan nakit Türk Lirası teminatların zorunlu karşılık olarak tesis edilecek kısmı düşüldükten sonra kalan tutarını, mümkün olan en iyi koşullarla nemalandırır.
- ✓ Tekil veya çoklu pozisyon hesaplarında izlenen pozisyonlar ve bu pozisyonlarla ilişkili teminatlar, Takasbank'ın uygun görmesi halinde, devreden ve devralan MKT üyelerinin talimatıyla Takasbank tarafından MKT üyeleri arasında taşınabilir.

- ✓ Teminatların aynen iadesi esastır. Aynen iadenin mümkün olması halinde iade mislen yapılır. Aynen veya mislen iade olunamayan teminatlar eşdeğerleri üzerinden iade olunur.
- ✓ Teminata kabul edilen varlıklardan doğan haklar teminatı verene aittir ve bu haklar dolayısıyla oluşan değer değişimlerinin ivedilikle hesaplara yansıtılması esastır.

10.6. İşlem Teminatlarına Yönelik İş Kuralları

MKT hizmeti verilen VİOP Pay Piyasası, BAP, BİAŞ Para Piyasası ve ÖPP’de **işlem teminatları** *hesap bazında* izlenmektedir.

Teminatlar Takasbank nezdindeki hesaplarda tutulmakta, teminat yatırma sorumluluğu Merkezi Karşı Taraf üyesinde bulunmaktadır. Teminat hesaplarında serbest teminatın bulunduğu hallerde teminatların piyasa prosedürlerinde belirlenen kurallar çerçevesinde çekilebilmesi mümkündür. Merkezi Karşı Taraf hizmeti verilen piyasalarda serbest teminatın ya da teminat yükümlülüğünün hesaplanmasında aşağıda yer alan genel formülün kullanılması mümkündür.

Serbest Teminat = Değerlenmiş Teminat Tutarı – Bulundurulması gereken (Bulger) Teminat +/- Değişim Teminatı

Formülde yer alan değerlenmiş teminat tutarı, teminata verilen varlıkların piyasa değerinin ilgili teminat değerlendirme katsayısı ile çarpılmış değerini ifade etmektedir.

Değişim teminatının işareti pozisyonun yönü ve finansal varlığın değer kaybı ya da kazancına göre değişmektedir.

SPK Lisanslama

ONLINE Eğitim

**Güncel Basım Kitap-Soru Bankaları
Ve Deneme Kitapları**

Sipariş için:

www.finansed.com